Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

IV. évf.
4. szám
2002. december

Karácsonyi ajándék

Újabb keletű divat a „kellemes", „békés", „vidám" ünnepek kívánása. Mi az ilyen és hasonló kívánságok értelme? Legyen jó röhejes műsor a tv-ben, jó hal, töltött káposzta az asztalon, ne kelljen havat lapátolni, s legyenek jó nagy bulik a városban?

Nem valószínű, hogy ezért volt az „INKARNÁCIÓ" nagy csodája! A magyar karácsony szó e latin szóból alakult ki. Az isteni kegyelem testet ötlött. Isten amnesztiát adott az embereknek. Ennek következtében lehet reménysége mind az egyes embernek, mind az emberiségnek. Életre, boldogulásra. Ehhez Jézus Krisztus kellett. Ő, s csakis egyedül Ő!

Az Ő segítségével van esélyünk arra, hogy ne csupán „boldog Újévünk" legyen, de arra is, hogy legyen boldog „új" évünk, s boldoguló életünk. Sőt, örök üdvösségünk. Jézus nélkül elveszettek vagyunk és maradunk.

Jézus születése Betlehemben, szegénységben szüntelenül emlékeztet arra, hogy a boldoguláshoz nem fegyver, pénz, rang, erő, szépség kell, hanem a bűn hatalmából szabadítás és következményeiből való menekülés. Ez egyedül Jézus Krisztus ajándéka. S ez az igazi karácsonyi – s bármikori - ajándék.

JÉZUS neve magyarul ennyit jelent: Isten a segítség. Önmagát ítéli halálra az az ember, aki nélküle akar boldogulni. Mint ahogy hajó nélkül sem lehet vízen közlekedni, s a repülőgépből kiszállva sem lehet másik kontinensre eljutni – legfeljebb szörnyethalni. Az ateizmus, a krisztusnélküliség: tudatos, tervszerű önpusztítás.

Jézus mondja: Azok boldogulnak, akik noha nagy az okuk a sírásra, de rehabilitációjukat egyes egyedül Istentől várják. Ők boldogulnak, s jutnak el a fő boldogságra: Isten üdvösségébe. Aki ezt hallja, adja tovább.

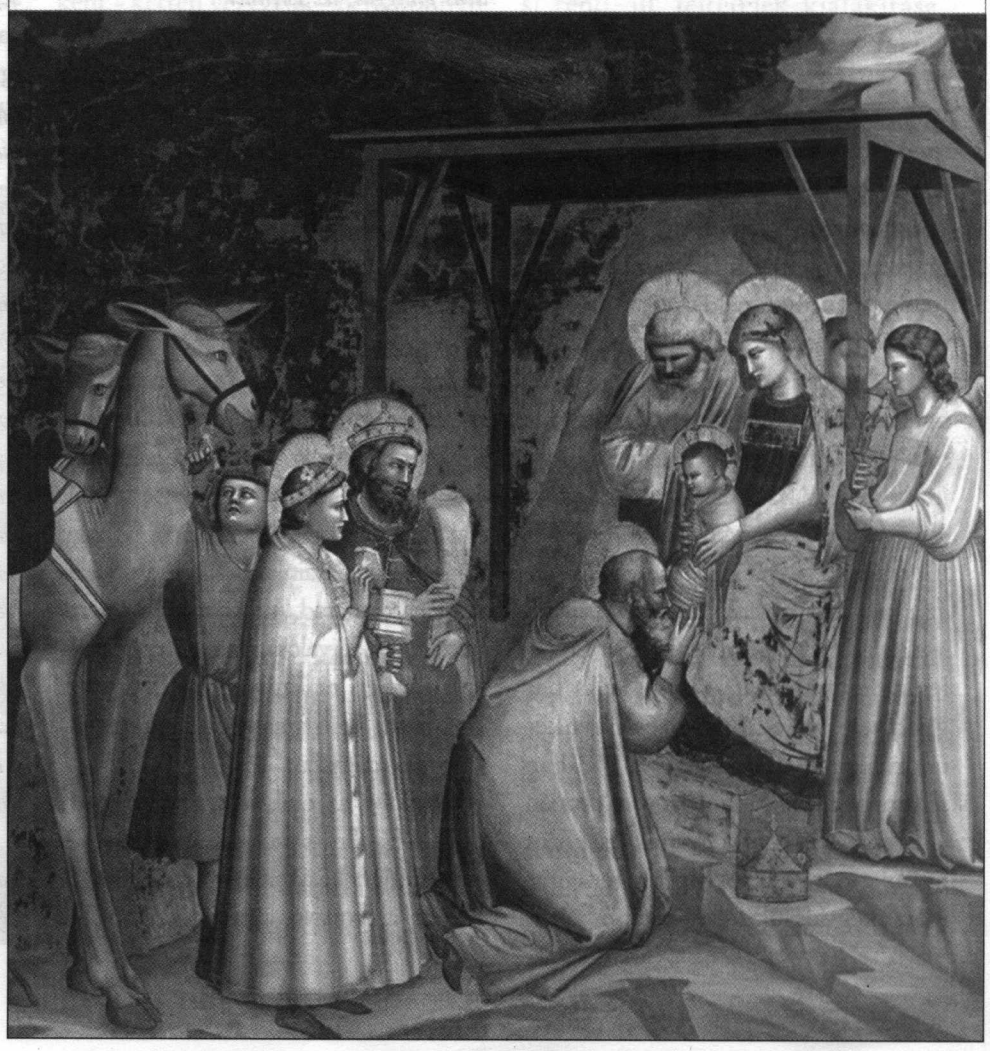

A TARTALOMBÓL:

Dr. Rókusfalvy Pál: Keresztyén magyarságtudatunk és európaiságunk

Szabó Sándor: „Töltekezz meg a természettel, így légy még inkább: ember" Varga Domokos Természet-Könyvei

Baranyai Norbert: Kérdőjelek egy „klasszikus" regény tanítása körül

Dr. habil. Imre József: Nemzeti Fejlesztési Terv Az EU Strukturális Alapok támogatási rendszere

Keresztyén magyarságtudatunk és európaiságunk

Dr. Rókusfalvy Pál

Olyan komoly dolgokról kívánunk szólni, amelyeket nem elég megérteni, hanem el is kell fogadni, sőt aszerint is kell élni. Ehhez a hallgatóság részéről nagyfokú bizalom szükséges. Az ember azt tiszteli meg bizalmával, akit már jól ismer és hiteles személyiségnek tart.

Három kérdést vetünk fel:

I. Miért nehéz ma valamirevaló fiatalnak lenni? *A boldogságról és jövőépítésről* szólunk.

II. Miért vált az utóbbi évtizedekben oly divatosság az identitástudat problémája? *Az önismeretről, nemzeti öntudatról* szólunk.

III. Ki ma a jó hazafi? *Az értékrendről* szólunk.

A válaszok lényegét tézisek köré csoportosítjuk.

I.

Nehéz ma valamirevaló fiatalnak lenni, mert egyszerre él bennünk a természetes és jogos vágy a boldogság után és nyomaszt a természetes létfeladat, hogy felkészüljünk a magyarságot megőrző jövőépítésre. Csendes biztatásként mondjuk: régen sem volt ez másképpen. Egy példát említünk.

1953. Ez sem volt könnyű esztendő. Az egészséges boldogságra vágyó fiatalok ugyanúgy terveztek, álmodtak, mint ma. Egy 17 éves leány így írt akkor egy 22 éves fiúnak: *„Az életben mindig csak a csúnyát álmodjuk és a szépre ébredünk fel. Ha néha sokáig tart az álom, az a valóság szépségéből semmit sem vesz el."* Ez a leány később a fiú felesége lett, immár 47 éve az, s hat gyermekünk édesanyja és tizenkét unokánk nagymamája. Erre 1953-ban semmi biztosítékunk nem volt, csupán elhatározásunk, szeretetünk és közös hitünk. A távoli jövőépítés reménye mára megvalósult közös múlt és jelen.

Miért nehéz ma valamirevaló fiatalnak lenni? Azért, mert a közfelfogás mesterségesen gerjesztett bizonytalanságban tart minket mind a boldogság mibenléte felől, mind az ifjúság igazi feladata felől. Hamis próféták szólnak mindenhonnan. Az első lényegét most összefoglaljuk. A másodikról, a magyarságot megőrző jövőépítésről, amely feladatot senki más nem tud az ifjúság helyett elvégezni – erről szól előadásunk egésze.

Egy, a közelmúltban megjelent könyvben a boldogságról ezt olvashatjuk: *„A boldogság az életnek számunkra elérhető teljessége. A boldogság ezerarcú. Nem egyszerű öröm, bár sok apró öröm is azzá válhat. Nem extázisig fokozódó gyönyör, bár ez is azzá nemesülhet. A boldogság az ember harmóniája a természettel, önmagával, más emberekkel s a transzcendens világgal, az Istennel."*

A boldogság forrása bennünk, a lelkünk legmélyén van. Ezért tapasztaljuk meg annyiszor, hogy a boldogság „kék madarát" hiába kergetjük a külső világban, azt soha szándékosan el nem érhetjük. A boldogság talál ránk, s hogy ránk találjon, azért már tehetünk valamit. Ez a valami: minden, ami hozzájárul ahhoz, hogy értelmes feladatokkal értelmet adjunk az életünknek, hogy egészséges életvezetéssel igaz emberségre jussunk s életünket mind nagyobb értékére fejlesszük, hogy megtaláljuk helyünket az emberek és a nagy mindenség világában úgy, hogy közben csalódásainkat feldolgozva a szívünk fiatal marad. Aki boldog, az a percbe zárt örökkévalóságban él s csak utólag döbben rá, milyen boldog volt. Tudatosan nem szerezheti meg, legfeljebb elherdálhatja.

Boldog az önfeledten játszó gyermek, a fájdalmas szülés után egészséges csecsemőjét karjába szorító édesanya. Boldog a sportoló, amikor legjobb formáját nyújtja s az olimpiai dobogó legmagasabb fokán áll, de boldog a szülői házba megtérő tékozló fiú is. Igen, a boldogság ezerarcú. Hozzátartozik a küzdelem, amelynek jutalma. Mégis váratlan ajándék. Egyszerre vágy és beteljesülés, cselekvéseink egyik legfőbb hajtóereje és elővételezett csodálatos végállapota, feszültség és megnyugvás, az élet felfokozott dinamizmusa, mélyén a természet törvényeként érvényesülő rendíthetetlen békességgel, amelyben a fájdalom s a szenvedés is a boldogság részeként oldódik.

A boldogság természetéről vall a nyelv is. A latinbankét szó is utal rá: a *„beatus"* és a *„salus"*. A beatus boldogot jelent, de inkább a szerencsét, a megelégedettséget emeli ki. A salus egyszerre jelent egészséget, boldogságot és üdvösséget. A boldogságnak erről az utóbbi, mélyebb s kiapadhatatlan forrásáról vall így egy érettségiző ifjú: *„Vannak az életünkben olyan napok, amikor önmagára talál az ember. Ilyenkor úgy tudunk örülni minden apróságnak, könnyedén sikerül minden, bátran és vidáman győzünk le minden nehézséget, szeretet árad szét egész lényünkön és megfürdik benne az egész világ. A sötét, fájó múlt köddé válik, a sivár jövő nem aggaszt. A jelenben olvad fel a szív szomjasan s ugyanakkor megelégedve. Ilyenkor úgy érezzük, hogy még nehéz helyzetünkben is tudunk nemcsak megelégedettek, de boldogok is lenni. Nem kitörő, ujjongó boldogsággal, hanem csendben, halkan, nagyon mélyen, a szív, a lélek mélyén. És ez olyan elvehetetlen, mert biztosan tudom, nem érhetnek meglepetések, csalódások. Tudom, mert boldogságomban is szerény maradok és Istenben bízó. Megértettem a titkát is ennek: önmagamra találtam újra, mert megtaláltam Istenemet."*

Az I. tézisünk: *csak helyes önismeretre jutva, valamint értelmes feladatot vállalva és teljesítve válhatunk boldoggá.*

„Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket" Lk.19:14

Beszámoló óvodánk életéről

Drescher Gézáné

Óvodánk, egy éves előkészítő munkálkodást követően, 1997 szeptemberében kezdte meg működését, a *Karácsony Sándor Rózsatéri Református Iskola* intézményének tagozataként (Budapest, 1194 Kisviola u. 44, igazgató : *Nagy* Gábor). Fenntartója a *Kispest-Rózsatéri Református Egyházközség* (1196 Budapest, Jáhn F.u.107, lelkész : *Ablonczy* Kálmán).

Ideiglenes megoldásként, a gyülekezeti otthon épületegyüttesén belül kapott helyet. Azt reméljük, hogy a következő években új épületbe költözhet, az iskola épületével szomszédos telken (a tervek elkészültek). Az egyházközségnek nem kis erőfeszítésébe kerül - a korábbi templomépítési feladat után - a 6 évfolyamos iskolaépület felújításának ill. kibővítésének, ill. a jövendő új óvoda épületének kialakítása.

Az óvodában, óvodapedagógusként - ketten végezzük - nem könnyű a feladatunk: 1 vegyes csoporttal működünk, 20 gyermekkel, két helyiségben. Foglalkoztató termünk és öltöző szobánk van, az utóbbit tornateremként is használjuk. Gyermekeink étkező helye az iskolával közös használatban van, a mosdók hasonlóképpen. Ez annyiban érinti nevelői munkálkodásunkat, hogy kölcsönös alkalmazkodásban kell a megfelelő időbeosztást kialakítani: az udvari tartózkodásunkat az ebédelés miatt hamarabb kell befejezni, amivel együtt jár, hogy a foglalkozásokat is korábbi időben kell tartanunk. Az óvodásaink reggeli étkezése még nem, az uzsonnázás viszont folyamatos.

Az óvoda működésének elindulásáig, ill. az első két esztendőben be tudtuk szerezni a legszükségesebb berendezéseket, tárgyakat, eszközöket, így lehetővé vált a normális foglalkoztatási rend, ill. feltételek kialakítása. Elmondhatjuk, hogy gyermekeinket, ha nem is modern, gazdagon felszerelt óvodába, de jó légkörű, családias élettérben tudjuk fogadni. Sikerült érzelmileg mindazt megteremtenünk, ami elősegíti az otthontól való részleges elválást: gyermekeink nyugodt légkörben, otthonosan élnek az óvodában.

A meghatározó arculatot a keresztyén szellemiségű nevelés jelenti. Hétfőnként hétkezdő áhítatot (az iskolásokkal együtt), s napról-napra áhítatos-beszélgetős, rövid foglalkozásokat is tartunk. Kedden, a gyülekezet lelkésze hittanfoglalkozást vezet. Az óvoda és iskola különböző ünnepein a gyermekek gyakran szolgálnak alkalmakhoz illő bibliai jelenetekkel, énekekkel, versekkel. Az eltelt időszakban az alábbi témák kerültek – többek között – feldolgozásra: *„Jézus, a jó pásztor"* (az elveszett bárány megtalálása), *Ézsau és*

Jákób (megbántás, megbocsátás), *„Karácsonyi balett"* (az „Ó hű fenyő" dallam zenéjére), *„Ezüst és aranyhajú angyalok"* (jelenet).

Az iskolásokkal együtt az óvodások is fogadalmat tesznek, természetesen korukhoz illően: rövid, verses-énekes vallomásokkal – a reformációi ünnepi istentiszteleten.

E kis szolgálatokat a szülők nagy örömmel fogadták, s lehetőséget kaptunk arra is, hogy gyülekeztünk *Simeon idősotthon*ában, egy kőbányai öregotthonban, s a kispesti *Pedagógiai Intézet* munkatársainak közösségében is bemutathassuk. Miután több esetben, s évről-évre ismétlődnek, elmondhatjuk, már hagyománynyá váltak.

Hétköznapjaink úgy telnek, mint minden más óvodában. A vegyes csoport miatt a foglalkozások, kezdeményezések nehezebb feladat elé állítanak minket, de szép rendben megtörténnek. A nagycsoportosok iskolára előkészítését fokozott figyelemmel végezzük. A „Lexi" sokat segít, a gyermekek szeretik, hetente egyszer vesszük elő. Játékunk tartalmas, szép, nyugodt. Előfordulnak kisebb konfliktusok, az agresszivitás elenyésző. Játékfegyverek nincsenek, játékaikban ezek nem szerepelnek. Szülői értekezletek, egyéni beszélgetések, családlátogatások által elértük, hogy az otthon nézett TV műsorok közül lehetőleg kimaradnak az erőszakos, agresszív filmek. A reggeli gyülekezés idején, s a játékra fordított időben, családi jellegű, bensőséges foglalkozásokat, beszélgetéseket is beiktatunk.

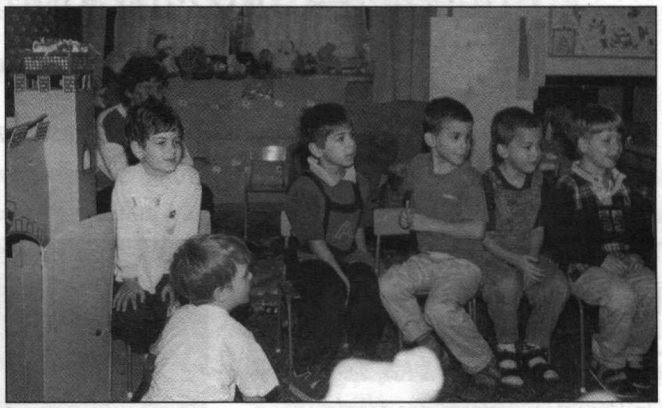

Karácsonyi ünnepkörben mézest sütünk, más alkalommal kompótot főzünk, piskótát sütünk, tejszínhabot verünk a kakaónkra, kiskertünkből a zöldséget feldolgozzuk, elfogyasztjuk, ízlelgetjük, vitamintartalmával élünk. Gyermekeink születésnapját ugyancsak családias hangulatban, tortával ünnepeljük, Isten áldását is kérve az ünnepeltre: verssel, énekkel, zenével, kis ajándékkal köszöntjük a születésnapost. Fontosnak tartjuk, hogy érzelmi életük nyugodt, kiegyensúlyozott legyen. Nevelőmunkánkban, célkitűzéseinkben ez az egyik legfontosabb szempont. Nagyon szeretnénk, ha alapvető emberi értékek beépülnének a gyermekek életébe.

Az óvoda és iskola kapcsolatáról szólok még. A két tagintézmény életében, szerves egybekapcsolódásában, fontos szerepet tölt be a szakmai, s baráti kapcsolat. Az ünnepeket együtt tartjuk, az óvoda nyílt napjain a nagycsoportosok jövendő tanító nénije is jelen van. A legnagyobbakkal minden évben meglátogatjuk az első osztályosokat, sőt előfordul, hogy közös kirándulást is szervezünk. Minden bizonnyal ennek következményeként is gyermekeink zömét a szülők az iskolánk első osztályába íratják be. Ez azt is jelenti, hogy az óvodások nagyobb megrázkódtatás nélkül, a korábban már megismert körülmények között kezdik el iskolai tanulmányaikat.

Az intézmény egyházi jellegéből, de különösen a pedagógusok, munkatársak személyes elkötelezettségéből is következik, hogy hitben és szeretetben igyekszünk élni. Elősegíti ezt a rendszeresen sorra kerülő bibliaóra, áhítat, istentisztelet. Nevelési elveink azonosak. Közös célunk: boldog gyermekeket neveljünk, akik egymással, szüleikkel, embertársaikkal szeretetben gazdag kapcsolatot éljenek meg. Reméljük, az ő jövendő világuk mindebben már gazdagabb lesz.

Bízunk abban, hogy Isten megsegít minket pedagógiai munkálkodásunkban, s eredményessé teszi e hivatásban való fáradozásainkat.

„Senkinek se tartozzatok semmivel, csak azzal, hogy egymást szeressétek." (Róm.13,8)

Keresztyén pedagógia az óvodában (folytatás)

Szarka Gáborné

Pedagógiánk

Mi kell még ahhoz, hogy jó pedagógiai munkát tudjunk végezni? Kell egy jó program, amely megfelelő alapot és kiindulópontot jelent. Természetesen mindenki számára szükséges ennek tökéletes ismerete.

Ezzel kapcsolatban a saját példánkat tudom elmondani. Óvodánknak saját nevelési programja van, amelynek pedagógiai és pszichológiai alapját az *Óvodai nevelés országos alapprogramja*, világnézeti alapját a *Református óvodai nevelés keretprogramja* képezi, és adaptáltunk még egyes részeket *Nagy* Jenőné *Óvodai nevelés a művészetek eszközével* programjából is. Programunkat véleményezte *Kövér* Sándorné dr., akinek személye garanciát jelent számunkra.

Most éppen abban a stádiumban vagyunk, hogy az eltelt három év tapasztalatait rendszerezve átgondoljuk, mi az, amit meg tudtunk valósítani a programunkból, mi az, amit el kell hagynunk, és melyek azok a részek, amelyeket át kell dolgoznunk. Úgy érezzük, még nagyobb súlyt kell fektetnünk arra, hogy a keresztyén szemlélet jobban tükröződjön az óvodai élet minden területén, a különböző foglalkozásoktól, egészen az óvodán kívüli tevékenységekig. Ebben látjuk programunk legnagyobb hiányosságát. Ennek elméleti, és gyakorlati kidolgozása az előttünk álló idő legfontosabb feladata számunkra.

A jó program alapfeltétele az, hogy feltérképezzük saját adottságainkat, és lehetőségeinket, és ezeket maximálisan figyelembe véve állítsuk össze a saját nevelési gyakorlatunkat, amely így válik egyedivé, és a gyakorlatban hasznosíthatóvá. Inkább kevesebbet vállaljunk, de azt képesek legyünk teljesíteni. Irreális célokat ne tűzzünk ki magunk elé, akár milyen jól hangzanak is, csak a pedagógiai munka rovására mehet.

Szeretnék még egy fontos témát felvetni, amely az utóbbi időben sok óvodát érint. Állandóan érezzük, hogy a fogyó gyermeklétszám miatt, egyfajta versengés alakult ki a különböző óvodák között, hiszen mindenki szeretné megtartani működését, egzisztenciáját. Olyan a hagyományos óvodai nevelésben nem szereplő un. „fejlesztő" pluszfoglalkozásokat vezettek be, amely sok szülő számára vonzó lehet. Így látják megvalósulni óvodájuk saját arculatát. Találkoztam már aerobic, karate, lovaglás, „Góliát" labdajáték, vagy különböző nyelvoktató foglalkozásokkal, a hagyományosabbak közül, pedig megemlíteném az úszásoktatást, kézművességet, és a néptánc tanulást. Ezek közül többnek elég komoly anyagi vonzata van, amely esetleg bevételi forrásul szolgálhat az óvodának is.

Beszálljunk-e ebbe a versenybe attól való félelmünkben, hogyha kimaradunk, lemaradunk? Én azt mondom, ne tegyük. Nem vetem el gyökeresen az ilyen fajta foglalkozások létjogosultságát, de mielőtt egy ilyet indítunk, alaposan mérlegeljük milyen haszonnal jár gyermekeink számára. Csak ha már minden oldalról végiggondoltuk, akkor vágjunk bele.

Legelső dolgunk, hogy felmérjük az általunk jónak talált foglalkozásra van-e megfelelő igény. Rendelkezünk-e azokkal a tárgyi, és személyi feltételekkel, amik szükségeltetnek hozzá. Pl. van-e olyan foglalkoztató termünk, ahol a többi csoport zavarása nélkül tudjuk ezeket a foglalkozásokat megtartani? Van-e megfelelően felkészült szakemberünk, akár belső, vagy külső személy, aki alkalmas a foglalkozások vezetésére? Vannak-e eszközeink hozzá? Be tudjuk-e úgy illeszteni az óvodai napirendbe, hogy ne zavarja az óvodában folyó egyéb tevékenységeket? Terhelhetjük-e, és milyen mértékben az ezzel járó anyagi kiadásokkal a szülőket? Ha ezekre a kérdésekre igennel tudunk válaszolni, akkor belefoghatunk. Ha csak egy bizonytalan közülük, nem érdemes belekezdeni, mert olyan feszültségeket kelthet működése folyamán, amely megkérdőjelezi létjogosultságát!

Azt gondolom, az egyház keretein belül végzett oktatásnak olyan hagyományai vannak, amelyre támaszkodva nem kell félnünk attól, hogy elfogynak gyermekeink. Mi jellemezte mindig is az itt folyó oktató-nevelő munkát? A magas színvonal, amelynél nem tudok vonzóbb dolgot elképzelni. Minden a gyermeke iránt felelősséggel érző szülő egyik legfontosabb elvárása az oktatási intézménnyel szemben, ahová gyermekét beíratja, hogy tudását maximálisan fejlesszék. Másik erősségük az egyházi intézményeknek, hogy a gyermekeknek olyan erkölcsi tartást adnak, amely csak a vallásos nevelés sajátja. Az óvodai nevelés terén nekünk is ezeknek az elvárásoknak kell megfelelnünk.

Az óvodai hitoktatás

Ebben a témában még most is egyfajta kiforratlanságot érzek, amelyen csak úgy tudunk úrrá lenni, ha megkeressük mindazt az elméleti, és gyakorlati forrást, amely a rendelkezésünkre áll, és ezekből merítve alakítsuk ki azt a saját gyakorlatot, amely számunkra a leghasznosabb.

A mi óvó nénijeink több helyről szedegették össze mindazt, amivel gazdálkodnak. Pl. a Vasárnapi Iskola Szövetség kiadványaiból, a református óvodákban tartott bemutató foglalkozásokból, és természetesen nagyon sokat tanultunk egymástól is.

Egyet tudnunk kell. A hitoktatásnak is van egyfajta módszertana, amelyet el kell sajátítani. Itt is fel kell kelteni, és meg is kell tartani a gyermekek érdeklődését. Célt kell magunk elé kitűzni, amelyet az aznapi foglalkozáson el akarunk érni. Az elméleti részt át kell tudnunk vezetni valamilyen gyakorlati tevékenységbe (pl. ábrázolás, kézművesség), amely szintén előzetes felkészülést, eszközkészítést igényel. Ezt csak úgy tudjuk megvalósítani, ha előre megtervezzük, mint más foglalkozásokra is, mit, és hogyan akarunk elérni.

A tervezés sokszor unalmas munkának tűnik, de rá kell jönnünk, saját érdekünket szolgáljuk, ha nem sajnáljuk rá az energiát, mert egyfajta mankóul szolgálhat. A mi emlékezetünk sem végtelen, de ha rendelkezünk tervekkel, akkor van mihez visszanyúlni, ami újabb kiindulópont lehet. Készítsünk éves tervet, gyermekeink korcsoportjának megfelelőt. Válasszuk ki azokat a bibliai történeteket, amelyekkel egész évben foglalkozni szeretnénk. Keressünk hozzá a gyermekek számára jól megérthető aranymondásokat. Válasszuk ki azokat a dalokat, amelyeket megfelelőnek tartunk. Rendeljünk mellé olyan ábrázoló, kézműves, kézimunka, vagy más játékos tevékenységet, amely illeszkedik az adott témához. Már készen is vagyunk!

Pl. a Boróka csoport Zákeus történetét hallhatta az óvó nénitől. Az első alkalommal, amikor csak ismerkedtek a történettel, megtanulták a hozzákapcsolódó dalt, és a kedvet kapó gyermekek el is játszhatták, hogyan mászott fel Zákeus a fára. A történet ismétlésekor mást találtunk ki. Kekszgolyókat készítettünk közösen, a nagy gömbölyítés közben kedvvel énekelgették a gyerekek az előző alkalommal tanult dalt, majd vendégséget rendeztünk, hiszen Jézus is vendég volt Zákeus házában.

Több véleményt hallottam már arról, hogy kik azok, akik alkalmasak az óvodai hitoktatatás végzésére. Van, akik szerint ez a lelkész, vagy gyülekezeti hitoktató feladata, mások az óvó néniket tartják legalkalmasabbnak. Szerintem, végezze az, akinek Isten tálentumot adott rá. Egyet azonban mindenkinek el kell fogadnia. Ezek az alkalmak csak akkor lehetnek igazán meghittek, ha az a felnőtt, aki tartja, képes közel kerülni a gyermekek szívéhez. Ennek az a feltétele, hogy jól ismerje a rábízott gyermekek tulajdonságait, családi háttérét, mert csak így képes megérteni, milyen élmények, és tapasztalatok állnak megnyilatkozásaik mögött. Erre a hetente együttöltött egy-két óra erre nem elegendő. Ezért személy szerint én jobb megoldásnak tartom, ha az óvodában, a csoportban dolgozó óvónők tartják meg rendszeresen ezeket az alkalmakat. Az csak jó lehet, ha közülük minél több képzett hitoktató is egyben. Az óvodás korú gyermekekkel való bánás feltétele sok olyan ismeret, és tapasztalat, amelyet csak a gyakorlattal rendelkező óvónők tudhatnak magukénak.

A megfelelő színvonalú evangéliumi nevelőmunka sem nélkülözheti a megfelelő tárgyi feltételeket. Ezen a téren nem vagyunk elkényeztetve. Bár az utóbbi években egyre több gyermekeknek szóló könyv jelenik meg, kevés olyan van, ami tartalmában, és formájában igazán az óvodás korú gyermeknek való. Mit csinál ilyenkor az óvó néni? Amit máskor is. Készít olyat, ami egyedi, és a célnak éppen megfelel. Ebben mindig jók voltunk.

Jó dolog, ha az óvodában külön eszköztárat alakítunk ki a hitoktatáshoz szükséges dolgokból. Itt tarthatjuk a könyveket, szemléltető képeket, diafilmeket, videó, és hangkazettákat, CD lemezeket. Ez azért is szükséges, mert nem vagyunk olyan gazdagok, hogy minden csoportba jusson mindenből. Ezt felesleges luxusnak tartanám. Az viszont természetes, hogy a csoportszobában a gyermekek számára bármikor elérhető helyen legyenek olyan képeskönyvek, amelyek bibliai témát dolgoznak fel. A játékpolcon jól megfér egymás mellett a logikai játék, és a bibliai képkirakó.

Ejtsünk néhány szót az óvodai napirendben szereplő reggeli áhítatról is. Ez a nap legmeghittebb része, de csak akkor, ha gyermek és felnőtt együttes belső igénye a mozgatórúgója. Itt érezhetjük legjobban Jézus Krisztus közelségét. A gyermekek imádságai a legszebb tanúbizonyságok a szerető Mennyei Édesatyába vetett hitről. Ezek azok az alkalmak, amelyek ajándékul szolgálnak mindannyiunk számára.

Ünnepeink

Óvodai hagyományaink alapját ünnepeink adják. Vannak hagyományos ünnepeink, amelyeket a többi óvodához hasonlóan mi is megrende-

zünk. De már ezekben is megtalálható sok jelzés arra, hogy mi más szellemben élünk. Igenis kell, hogy legyen a ballagó tarisznyában a pogácsa és más egyebek mellett egy igés lap. Ha megengedhetjük magunknak, búcsúzóul megajándékozhatjuk óvodásainkat első Bibliájukkal is.

Az anyáknapi ünnepség versei közé is tehetünk olyan verset, amely kifejezi, hogy Isten ajándékának tekintjük a szülői szeretetet.

Hozzánk már nem a Télapó jön, hanem a Mikulás! Mi nem tartunk hagyományos, nyitott farsangi bált, helyette tavaszváró ünnepélyt tartunk, ahol a szülők örömére a gyermekek előadhatják az év közben elsajátított verseket, dalokat, játékos mozgással kombinálva, a nagyobbak, pedig el tudnak játszani jelmezbe öltözve, egy-egy számukra kedves mesét.

Természetesen meg kell ismertetnünk a gyermekeket a Húsvét, és Pünkösd vallásunkban betöltött szerepével is.

Két ünnepünk van, ahol meghatározóan kell, hogy érvényesüljön a keresztyén szellemiség. A Karácsony és, az évzáró. Most is a saját tapasztalataimat tudom elmondani. Nálunk a karácsonyi ünnepség az óvodában zajlik, mivel ez családias, meghitt ünnep. A készülődés már sokkal előbb megkezdődik. Ádventi koszorút készítünk, feldíszítjük a csoportszobát, az ablakokat, közösen karácsonyfadíszt készítünk, és mézes sütemény sütünk. Ez már kellően megadja az ünnep hangulatát. Ilyenkor beszélünk az áhítatokon Jézus születéséről, és arról mit is hozott az életünkbe.

Már hetekkel előbb elkezdjük megtanulni a szülők számára előadott dalokat, verseket. Ezek kiválasztása elég nehéz feladat, mert még mindig kevés olyan van, amely tartalmilag, és formailag is megfelel az óvodás korosztálynak. A nagyobbak betlehemes játékot is előadhatnak. Apró ajándékokat készítünk a szülőknek, de mi is megajándékozzuk a gyermekeket. Ilyenkorra időzítjük a játékvásárlást, erre gyűjtögetünk egész évben.

Az ünnepség előtti napon, amikor a gyermekek már hazamentek, feldíszítjük a karácsonyfát, alárakjuk az ajándékokat, hogy másnap reggel teljes legyen a meglepetés. Lehet, hogy más jobbnak találja a karácsonyfa a gyermekekkel együtt való feldíszítését, de nálunk már így alakult ki, ez vált hagyománnyá.

Délelőtt a gyermekek kedvükre játszhatnak az új játékokkal. Az ebédhez meggyújtjuk az ádventi koszorú mind a négy gyertyáját. A menü ilyenkor mindig ünnepi, a rántott hal nem hiányozhat az asztalról. A desszert csoki torta. A délutáni pihenő alatt erőt gyűjtünk a délutáni ünnepségre. Ünneplő ruhába öltözünk, és várjuk a szülők és rokonok megérkezését. Akik finomságokkal megrakodva érkeznek, mert az ünnepséget hagyományosan szeretetvendégség követi. Az ünnepség végén átadjuk az ajándékainkat, és kezdődhet a szeretetvendégség, amely mindig jó hangulatban telik, sokszor estébe nyúlóan.

Az évzárót hagyományosan a templomunkban tartjuk, ahol gyülekezetünk lelkipásztora köszönti a szülőket, hozzátartozókat. A gyermekek műsora ilyenkor sokkal rövidebb a megszokottól, mert nem a külsőségekre helyezzük a hangsúlyt, hanem a belső tartalomra. A csoportok egymást követve mondják el verseiket, amelyek Istenről szólnak. A dalokat közösen énekeljük. Az ünnepség végén a templomajtóban mindenki igés lapot kap ajándékba. Ha jó az idő, a kertbe terítünk a szülők aktív segítségével, itt tartjuk a szeretetvendégséget.

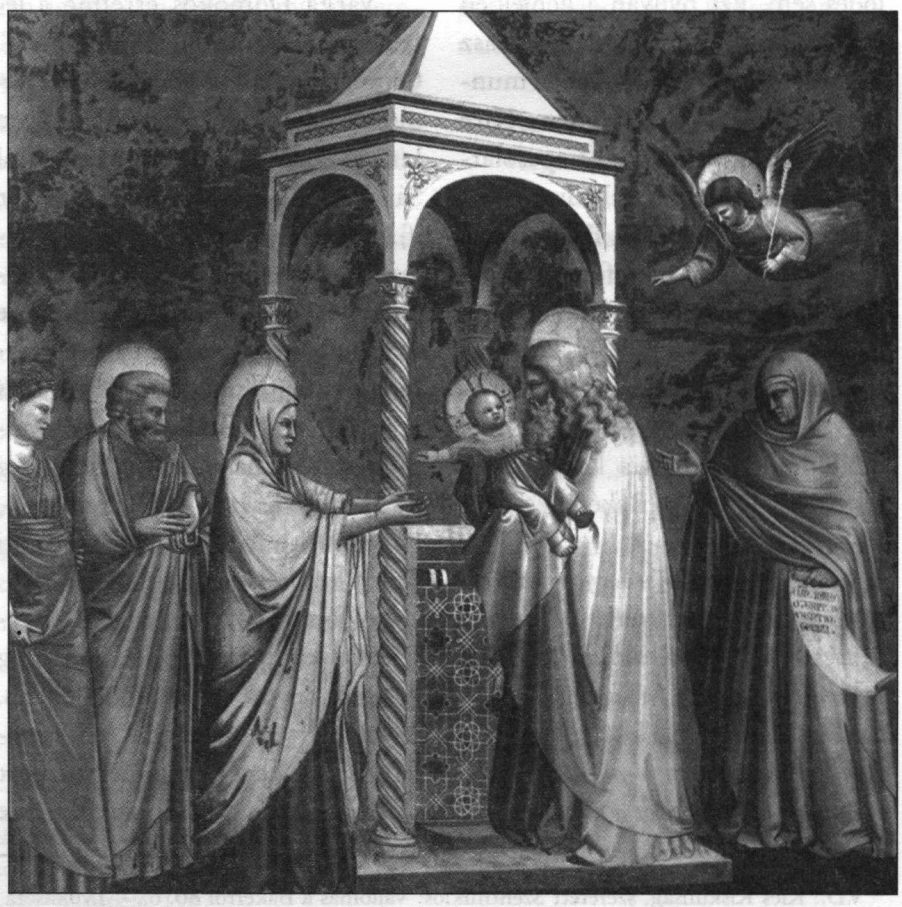

Jézus bemutatása a templomban

„Töltekezz meg a természettel, így légy még inkább: ember"

Varga Domokos természet-könyvei

Szabó Sándor

Prológus

Nincs könnyű helyzetem, ugyanis olyan feladatot vállaltam, melyre méltatlan vagyok, hiszen Varga Domokos természettudományokkal kapcsolatos munkásságáról kell megemlékeznem. A közeli búcsú után gondolkodás nélkül elvállaltam a megbízatást, s azóta is töprengek azon, hogy miért is vállaltam el. Bár magam is gyakran adok elő és irogatok is, de az más műfaj, más fajsúly.

Gyökerek

A Varga család humán beállítottságú volt, de nem volt idegen a természettudományok iránti érdeklődés sem. Ezt nyilván a génjeiben is hordozta, hiszen dédapja Szász Károly a nagy Bólyai közvetlen munkatársa volt Nagyenyeden. Kire Bólyai az Appendixszel kapcsolatban állítólag még féltékeny is volt. Édesapja Vargha Tamás, Baksay Sándor méltó utódja, a református eklézsia hűséges őrállója, lelkipásztora gyermekeivel gyakran játszott matematikai rejtvényeket, feladványokat. A kisgyermek természetes érdeklődését a parókia kertje alatt folyó „Kis-Duna" a Bakér elégítette ki.

„Gyermekkorom sok gyönyörűségét köszönhetem a Bakérnak. Ábrándozó természetű kis kölyök voltam, szerettem egyedül csatangolni, bár a jó sorsom hat testvérrel áldott meg. . ... többnyire magamtól kívánkoztam le a Bakér mellé, szárazabb időben meg be a nádasba, ebbe a félhomályos, selytelmes, zöld birodalomba, ahol vagy a békák brekegését hallgattam, vagy magam szolgáltattam a muzsikát: egy-egy kihúzott zsenge nádhajtást fújva fáradhatatlanul. Gyakran leültem a Bakér közepén húzódó árok mellé, az ottani földhányásra is, néztem az alig mozduló zöldes-barnás vizet, s figyeltem az időnként beleugró kisebb-nagyobb békákat, hogy éppúgy tempóznak a négy lábukkal, mint az emberek, mikor mellen úsznak. Ez a furcsa rokonság megborzongtatott, mert igazában irtóztam a békáktól, kezembe nem fogtam volna egyet sem, de az is bennem motoszkált, hogy ezekhez a kidülledt szemű, undok férgekhez engem valamiféle titokzatos szálak fűznek."[1]

Varga Domokos értelme a legendás kunszentmiklósi „Ref.-Reál." Gimnáziumban bontakozott ki. Természettudományos tárgyakból olyan kitűnő tanárok tanították, mint Gál Sándor, Gazdi Árpád, Égető Mihály, ifj. Miklósi János és Zsámboki Lajos. Természetesen mindig, mindenből jeles volt. Mindezek ellenére magyar történelem szakos tanár szeretett volna lenni. A család mégis úgy döntött – testalkata és a rokonságban történt tragikus betegség megismétlődésének félelme miatt –, hogy Sopronba, az Erdőmérnöki Karra küldték tanulni.

A főiskolás évek keserves erőfeszítésre kárhoztatták, elvont világ volt számára az erdőmérnök képzés. A sokféle tudásanyaggal lelkiismeretesen, de kevés örömmel küzdött meg. Azonban a későbbiekre nézve volt egy hallatlanul nagy haszna az erdőmérnökségnek, azon túl is, hogy évekig ezzel kereste családja számára a kenyerét. A soproni főiskolán szokott arra rá, hogy szigorú logikai munkával mérlegre tegyen mindent, hogy a lényeget keresse a dolgokban, az érvényességet, a pontosságot, a törvényszerűséget.

Varga Domokos szellemi gyökereihez hozzátartozik, a XX. század legnagyobb protestáns pedagógusával, Karácsony Sándorral való kapcsolata. Karácsony Sándor körébe Tamás bátyján keresztül került be. Bár közvetlen tanítványa nem lehetett - Karácsony debreceni bölcsészhallgatónak szánta Varga Domokost, ki is fejezte rosszallását azért, hogy ez nem így történt - egész életére kihatottak a „karácsonyi gondolatok"

„Ő például a tudományt és a vallást, mindegyiket a maga helyére igyekezett tenni.

Az ő számára a vallás egyértelmű erőforrást jelentett. Soha nem tekintette másnak

a maga hívő voltát, mint erőforrásnak, amelyből transzcendens erőt lehet kapni

arra, hogy jó tanár legyen, jó nyelvész, jó filozófus." [2]

Karácsony Sándortól tanulta meg, hogy nem lehet a világot részekre szabdalni, a VILÁGgot EGYSÉGES EGÉSZségében kell vizsgálni. A legfontosabb környezeti szféra a nyelv, melyet társaslélektani – még természetrajzi szemlélődésnél is – alapon kell figyelembe venni.

---

[1] V.D.: Kies Kiskunság, szeretett Szentmiklós: Vallomás a Bakérról 80. o., - Lyukasóra könyvek/2 Bp.

[2] V.D.: Víg játék - vég játék: Nem lehet a világot részekre szabdalni 156.o. ,- Hétkrajcár Kiadó, Budapest, 2002

Természetrajzot rövid ideig, debreceni tartózkodása idején 1945-46-ban tanított „középiskolás fokon" a dolgozók gimnáziumában. Termékeny írói évtizedei során azonban – természetrajzi szempontból is – kárpótolhatta az, hogy egész népe tanítója lehetett, anélkül hogy erről papírja, diplomája lett volna. Pedagógiai alapelvei zseniálisan egyszerűek voltak:

„Élmény és tudás összetartozása. Legyen a gyereknek érzelmileg is ható élménye minél több e világbeli dologról. A csillagos ég, a zuhogó zápor, a csapkodó villámok, az erdő világa, a magok elvetése és kikelése, a növények fejlődésének csodája, vadon élő és háziállatok, telente az ablakunk elé gyűlő madarak látványa.... mindezeknek az eleven hatását semmilyen észbeli tudás nem pótolhatja. A világhoz való érzelmi kötődés az az alapélmény, amely aztán a tudásszomj legfőbb szítója lehet, éspedig nemcsak a természettudományok terén, hanem segíthet kit-kit elvezetni a költészet, a zene és egyéb művészetek szféráiba is."[3]

Herman Ottó

Herman Ottó regényes életrajza Varga Domokos tollából 1967-ben jelent meg. Igazi mestermű. Minden kutatótermészetű ifjú és örökifjú polcára való. Sok helyütt fellelhetők benne az író saját életrajzi elemei is:

„Ottó nem irtózott semmitől, ami természetes, ami része a nagy egésznek. Már otthon megtanulta, úgyszólván gyerekfővel, hogy a természet egy és oszthatatlan."[4]

A könyvben nyomon követhetjük, hogy a miskolci lutheránus német családból származó „Herrmann"-ból hogyan lesz a magyar hazafi „Herman"; a lakatos segédből, minden idők egyik legnagyobb tudósa. A regény elég nagy teret szentel a politikus Herman Ottónak a „Tisztelt Ház veszedelmes emberének", Kossuthtal – aki egyébként szintén nagy természetrajongó volt – való kapcsolatának. Megrázó, amit a turini remetével való utolsó találkozásakor kap – mintegy testamentumul – Herman Kossuthtól:

„Én nem állok az alkotmány alapján. Nekem ez az alkotmány nem kellett, és

nem kell soha. Le is vontam magamra nézve a következtetést. Az én programom

nem az önök programja. Én itt vagyok Turinban. Ezzel minden meg van mondva."[5]

Számunka azonban, most fontosabb az, hogy a könyv természetrajzi, néprajzi és archeológiai értékeit méltassuk. Tanúi lehetünk szinte minden jelerősebb hermai mű születésének: Magyarország pókfaunájáról, Az Északi madárhegyek világa, a madarak hasznáról és káráról, A bükki ősemberi leletekről. Különösen érdekesek a A Magyar halászat könyvéről és a Magyar Pásztorkincsről írt fejezetek. Herman itt döbbent rá, hogy a magyar őstörténetet nem a kihalt őshazában, hanem a még élő ősi foglalkozásokban - halászat, pásztorkodás - kell keresni. Ezen ősi foglalkozások nyelvi- és eszközhasználati kincsében, mely az ősi bélyegeket máig hordozza. Varga Domokos természetesen nem feledkezik meg Herman munkásságát illetően „kedves kishazánkról" sem:

„A Kunszentmiklós környéki pusztákon - ahová Baksay Sándor egyengette az útját - már másféle enyhelyeket talált Herman Ottó. Nyolc-tíz nádkévét állítottak fel a pásztorok, sarkot formálva belőlük, hogy kétfelől is védjenek. A legsarokban volt a vacok, odébb a láda, kijebb a tűzhely.

Kétzugos enyhelyet is látott: ezt már három fal fogta körül. A cserényt meg már négy. De egyikmásik peszéri, adacsi cserényhez lószárnyékot is szerkesztett a jónép, hogy ne csak az ember, a ló is védve legyen.

Minezt ő egy egyenes fejlődési sornak tekintette. Íme, így jutott el az ember a szélvédő sövénytől a lószárnyékos cserényig - s azon túk a háromosztatú magyar falusi házig."[6]

(Zárójelben jegyzem meg, hogy a szentmiklósi gimnázium könyvtárában számos olyan Herman Ottó könyv található, melyet a szerző az általa oly nagyon tisztelt „legmagyarabb papomnak" Baksay Sándornak dedikált.)

Természetrajz (tan)könyvek

Varga Domokos nem írt természetrajz tankönyveket, de a természetrajzzal kapcsolatos könyvei igazán jól tanulhatók - sokszor jobban, mint a jelenlegi tankönyvek -, hisz gyermekeknek írta, gyermeknyelven.

Az **Erdei esztendő** kisiskolásoknak szól, az „istenfáról":

„Kerek egy ég alatt kerek egy istenfa, Kerek istenfának szép tizenkét ága, szép tizenkét ágán ötvenkét virágja, ötvenkét virágján három aranyalma.

Ilyen fa is van az erdőben? Aranyalmát termő istenfa?

---

[3] V.D.: Víg játék - vég játék: Vallomás és tanítás 139.o. ,- Hétkrajcár Kiadó, Budapest, 2002
[4] V.D.: Herman Ottó 36. o., - Móra Könyvkiadó, Budapest, 1967
[5] V.D.: Herman Ottó 211. o. ,- Móra Könyvkiadó, Budapets, 1967
[6] V.D.: Herman Ottó 250. o., - Móra Könyvkiadó, Budapest, 1967

Elindulhatunk, kereshetjük, amíg térdig nem kopik a lábunk, mégsem találjuk.

Pedig mindig alatta járunk.

Mert ez az istenfa: az esztendő. Tizenkét ágat ereszt (a hónapokat) és ötvenkét virágot nyit (a heteket) A három aranyalma, amit terem: a húsvét, a pünkösd és a karácsony."[7]

Összeszámoltam, hogy az alig 30 oldalnyi kis könyvben 96 fajról, vagy taxon értékű rendszertani kategóriáról ír /50 állat, 46 növény/. Olyan bonyolult biológiai fogalmakat magyaráz meg meseszerűen, mit a fészekparazitizmus, az ökológiai piramis vagy az ökológiai fülke. A januári fejezetben találhatunk életrajzi adalékot is. *„Mi döng az erdőn a dermesztő hideg januári éjszakákon? Mozsárágyúkat sütöget valaki?*[8] Itt azt a régi kunszentmiklósi szokást érjük utol, mikor is „bévőd" /szilveszter/ estéjén a Bakér partján kis mozsarakkal tizenkettőt lőttek az óévnek, s köszöntötték az új esztendőt. (A mozsarak tűzmestere hosszú évekig jelesül éppen az én anyai nagyapám volt.)

Az **Ég és Föld,** valamint a **Rejtelmes Világ** már nagyobbacska tanulóknak szól. Az Ég és Föld földrajzi és csillagászati, a Rejtelmes Világ fizikai és kémiai problémákkal foglalkozik. „Kérdések könyve" alcímet viseli mindkettő. Varga Domokos talán a protestáns gyökerekből adódóan „káté"-szerűen /kérdés - felelet/ dolgozta fel, Karácsony Sándor EGYSÉGES EGÉSZ látásával, azt a hihetetlenül nagy tudásanyagot, mely a művekben van. Szentgyörgyi Albert azt írja: feltenni egy jó kérdést már a munka felét jelenti. Varga Domokos jól , gyermeki lélekkel kérdez, és gyermeki nyelvezettel válaszol:

„Miért mondjuk oázisnak a Földet?

Mert végtelenbe vesző sivatag veszi körül: az élet semmi nyomát sem mutató bolygók, holdak, önmagukat égető, messzi csillagok. Földünk viszont növényekkel, állatokkal van teli; olyan élőlényekkel, amelyek utódaikban mindig meg tudják magukat újítani. S még olyanokkal is - velünk, emberekkel -, akik rá tudunk csodálkozni a környező világra, s kutatni titkait, titkainak nyitját."[9]

Olyan „középiskolás fokon" is nehéz témaköröket is érthetővé tesz, mint az eisteini relativitás elmélet, illetve heisenbergi határozatlansági együttható. Nem véletlenül Varga Domokos máig legnépszerűbb természetrajz könyvei ezek, tanárnak diáknak egyaránt.

Szociográfikus művek

Varga Domokos lelkülete, emberismerete és rendkívüli tudása, az egységes egész bemutatásának igénye, nagyon alkalmassá tették szociográfiák írására.

Egyik legismertebb ilyen műve a **Vizek könyve.** Jómagam nagyon sokat köszönhetek neki, hiszen nem csak megalapozta, de bátorította is hidrobiológiai érdeklődésemet. A vizek könyve átöleli mindazt ami ezen legősibb elemmel, a vele együtt élő emberrel kapcsolatos. Nekünk Szentmiklósiaknak igen élvezetes olvasmány, hiszen számos helytörténeti adalékkal szolgál a letűnt, halban - vadban oly gazdag vizivilágról. A Bakérről, a Háromszögi-tóról, a Székaljáról, az ártézi kútról az átokcsatornáról.

„...Kunszentmiklós is elvesztette már egyetlen tavát, a Háromszögit. A kanális ásást az sem élte túl.

- Az szép vót - mondják az öregek -, mer az olyan vót akkó, mint most a Balatony, *az olyan vót a szemmiklósi népnek, mög a népeknek. Vasárnapi nap, mög nemtommi, jártunk oda fürdeni, úgy mint a Balatonra járnak. Vasárnap leginkább, azt löhet mondani, majdnem tele vót, mint madáraa. Csak akkó még nem úgy vót, mint mostan, mer én két éve odavótam a fiamná Balatonyon, oszt kimöntünk a partra, hát a számat eetátottam vóna karácsonyig ottand a félmillió majnem meztelen asszony közt."*[10]

A könyv tárgyalja a kisvizek sorsát megpecsételő folyamrendezéseket, a Duna- és a Tisza-völgy leírását, a hévizek és karsztvizek problémáit, a „Fürdőország" sokszor elfecsérelt lehetőségeit, árvízi sorsokat, a vizekkel foglalkozó emberek munkásbecsületét. Varga Domokos kitekint a hazai vizekről is, büszkén írt tengerjáró hajósainkról. Sajnos ez mára már aktualitását vesztette, hisz nem csak tengerünk, de tengeri flottánk is oda van.

Az **Aranyhomok** című műve A „Kétvíz" (a Duna és a Tisza) tájának dicsérete. Igazi vallomás szülőföldünkről. Varga Domokos szinte a teljesség lehetőségével mutatja be a „felnevelő táj" természeti, történeti és művészeti értékeit. A „étvíz" tájának változatos természeti adottságai – Dunamellék, szikes puszták, homokhátság – ugyancsak próbára tette az itt élő embereket. Nagy teret szentel Kecskemét – a sívó homokot, sző-

[7] V.D.: Erdei esztendő 3. o. ,- Móra Könyvkiadó, Budapest 1979
[8] V.D.: Erdei esztendő 4. o. ,- Móra Könyvkiadó, Budapest 1979
[9] V.D.: Ég és Föld: Földünk oázis 94. o., -Móra Könyvkiadó, Budapest 1985
[10] V.D.: Vizek könyve: Tavak sorsa 47. o. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1976

lővel, gyümölcsfával erdőkkel meghódító –. népének. Bemutatja Kötöny király kunjainak, és utódainak zivataros századait, s a Kiskunság dicsőségét a redempciót is. A másoknak sík pusztaságot úgy jeleníti meg, hogy az szinte Petőfi szívével vetekedik:

„... a bugaci ősborókás engem is elámított. A buckák tengere, itt-ott oly meredek hullámokkal, hogy elég vol felkapaszkodnom a tetejükbe. Itt csupaszak, ott fával borították, de micsoda fákkal! Festőien gircses-görcsös szürke- és feketenyarakkal s főleg fiatalabb-idősebb borókákkal. Egyik kecsesen nyúlt a magasba, a másik bokrosan szétterpedt; ennek gyökereit takarta ki a szél, annak a koronáját verte féloldalasra, s minezt ezernyi változatban."[11]

Végül egyik korai művéről mely az **Erdőkerülőben** címet viseli. Itt kamatoztathatta eredeti /tanult/ szakmáját. Azonban ez nem erdészeti szakkönyv, sokkal több annál. A legtökéletesebben működő ökológiai közösség az erdő leírása, az erdőt használó ember hiteles tudósítása. A könyv elejének különös ékessége Hazánk településneveinek földrajzi etimológiai bonolgatása, az erdő fái és cserjéi alapján. Így az Eger nevezetűek az égerfáról, a Körös nevezetűek a kőrisfáról, Somogy-ország a somról, vagy például emigrációm városa körüli falvak, Iharos és Iharosberény például a juharfától eredeztetik nevüket.

Megismerhetjük az elmúlt századok vadonjait, az erdő munkásainak hétköznapjait, a vadak és vadászok körüli problémákat, az erdészek szakmai és területi hierarchiáját. Varga Domokos szívszorítóan, együtt érzően mutatja be a kisemberek - a gyakori munkahelyi balesetben szenvedők - sorsát. Bár az erdészek talán a mai napig külön kasztot alkotnak, de minden természetszerető számára megszívlelendő, amit az erdő és lélek fejezetben ír:

„Ha kimész az erdőre, nyisd ki a szemed, a füled, a szíved. Ne zárkózz magadba,

Ha egyedül vagy se. De ne is verd fel az erdőt. Érezz együtt az ott élőkkel,

Hallgass az ott hallgatókkal, figyelj az ott figyelőkkel. Töltekezz meg a természettel, így légy még inkább: ember"[12]

Epilógus

Utóbb rájöttem, hogy miért is vállaltam el ezt a megbízást. Volt bennünk valami nagyon közös és ez nem más, mint az, hogy mindkettőnk számára ugyan az a Világ Közepe.

„ Aki gyökértelenül lézeng ebben a világban, az nemcsak magyarnak: embernek is hitványabb marad.

Azon pedig, hogy a világ közepe csakugyan ott, van-e ahová ki-ki a maga gyökerét ereszti, kár vitatkozni. Hisz mindjájan tudjuk, hogy valójában nem gömbölyű kék buraként borul ránk az égbolt, s a látóhatárt is csak a szemünk sugarai kerekítik olyan szép kerekre. Oly jó megállnunk mégis egy-egy sík mezőn, s úgy tekintenünk körös-körül, mintha csakugyan mi jelölnénk ki eleven cövekként ennek az egész látható mindenségnek a kellős közepét."[13]

Nekünk a Világ Közepe a *kies Kiskunság, szeretett Szentmiklós.* A református templom, a Gimnázium, az ártézi kút, a strand, Bösztör, a Háromszögi-tó, a Székalja, a Bakér és a Nagyhíd. A Híd amely összekötött, és amely így vagy úgy elszakított szülőföldünktől. S a Híd melyen Ő már átment, s reményeink szerint mi is megtérhetünk Teremtőnkhöz.

„Rozoga rossz híd,
Mélyen alatta
A meg-megakadt
Jégtorlatokat
Rohanó folyam árja ragadja,
Bömbölve vadúl.

Odatúl
Nem látszik a part,
De a hóban a nyom
Mind-mind odatart.
Szememet behunyom
Ajkamat összeszorítom,
Úgy megyek által a hídon."[14]

Varga Domokos teste nem a „Szentmiklósi Pantheonban nyugszik", de helyét ott érezzük. Szellemiségét bizonyára az idők végezetéig megőrzi Kunszentmiklós nemes városa. Életműve - természetrajzi szempontokból is - a „Bakérparti Athén" legnagyobb alkotásai közé tartozik.

(Elhangzott Kunszentmiklóson, a Varga Domokos 80. születésnapján rendezett emlékülésen)

---

[11] V.D.: Aranyhomok: Bugac, 62. o.
[12] V.D.: Erdőkerülőben: Erdő és lélek 211. o. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1970
[13] V.D.: Kies Kiskunság, szeretett Szentmiklós: Vallomás a Világ közepéről 78. o., - Lyukasóra könyvek/2 Bp.
[14] V.D.: Víg játék - vég játék: A halál hídjánál 240. o. ,- Hétkrajcár Kiadó, Budapest , 2002

EMLÉKEZETES TANÍTÓK - Prof. Dr. Budai Gergely (1887-1974)

Papp Vilmos

A Kálvin téri egyházközség történetét olvasva a presbiterek névsorában *Budai* Gergely neve is feltűnik. Harminc évvel később a *Pozsonyi úti* egyházközség presbiterei körében találkozunk vele. Ekkor már aktív nyugdíjas korát élte. 75 és 78 éves kora közötti életszakaszát nagyszerű *Új Testámentom*-fordítása és 3500 szerzői kéziratoldalnyi – meg nem jelent – kommentárja őrzi. Élete és életműve a magyar református oktatás és nevelés kirakatpéldája lehetne. Jelmondata latinul így hangzott: *„Semper paratus, et ad omnia aptus."* Ez magyarul így hangzik: *„Mindig készen, s mindenre alkalmasan."*

Bölcsője *Dunavecsén* ringott. Holta napjáig valóságos szerelemmel emlegette szülőfaluját és a szomszédos községeket. Szinte *Petőfi* hangulata uralkodott el rajta, ha szülőhelye nevét említette. *„Kis lak áll a nagy Duna mentében, Ó de drága e lakocska nékem."* Ha a közeli *Kunszentmiklós*on élő *Baksay* Sándor püspök – kit lelki atyjaként tisztelt – nem alapít gimnáziumot, s nem kutatja fel a tehetséges falusi gyermekeket, egyházunk és a magyar művelődés egy Budai Gergellyel lett volna szegényebb. Nagyon szegény. Az alsó gimnáziumot Kunszentmiklóson végezte. A felső osztályokat a Baksay püspököt is útnak indító *Csurgón*. *Budapesten* elvégezte a teológiát, majd még négy éven át az egyetemen tanult görög, latin, magyar nyelvészetet. Mellesleg a pedagógia és filozófia doktora. Pihenésképpen pedig a *Zeneművészeti Főiskola* fuvola tanszakán diplomázott. Élete további szakaszában 120 budapesti hittantanár igazgatója, majd 1934-1954 között a *Teológiai Akadémia* professzora az újszövetségi szakon.

S arra nézve, hogy milyen volt a hazai közgondolkodás, jó példa az, hogy a dunavecsei nádfedeles hajlék szülötte – egyetemista korában – a *Bánffy* grófi család gyermekeinek nevelője volt...

Egész életében fáradhatatlanul kutatott és írt. Főműve mégis nyugdíjas korában jelent meg 1967-es jelzettel, bár később látott napvilágot. Az akkori kommunista hatóságok és egyházi kiszolgálóik mindent elkövettek, hogy e mű ne jelenhessék meg. (Hátha közben meghal az idős professzor... Milyen „botrány" lenne, ha az ateista propaganda tobzódása idején egy korszerű, magyarázatos Újszövetség jelenne meg. Még megtérne az ifjúság...) Még akkor is késleltették a mű kinyomtatását, amikor már megérkezett a *Holland Bibliatársulat* papíradománya és a nyomdaköltségekre a dollár. A budapesti *Egyetem Nyomdá*tól *Pécs*re került az ügy. Majd,

Angyali üdvözlet

amikor végre megjelent – kis példányszámban –, olyan magas árat szabtak, hogy átlagember ne vehesse meg.

Mi jellemzi Budai Gergely tízéves kemény munkájának eredményét, az Új Testámentomot? A klasszikus magyarság, a jó olvashatóság, a közérthetőség. (Nem szavakat fordít, hanem gondolatokat!) Idegen kifejezéseket a függelékben pontosan megmagyaráz (pl. *gyehenna, farizeus, Korbán* stb., stb.). Meri pontosítani a klasszikus fordítások hibáit. Például az Úr imádságában a bűnbocsánatra vonatkozó befejezett múltat így is fordítja: *„...amint mi is megbocsátottunk az ellenünk vétkezőknek"*! Vagy éppen a misszió és keresztség parancsolatánál kiigazítja a belopakodott sajtóhibát („nevében"), s helyreállítja az eredeti krisztusi szándékot. Tudja, hogy mi a *„Cherem"*, az Istennek teljesen átadott áldozat és a *Róma 9,1*-ben nem csinál az izraelita *Pál apostol*ból antiszemitát. S mint egykori nagy példaképe, *Sylvester* János a könyv végén összefoglaló magyarázatot kínál az egyes bibliai könyvek célkitűzéséről, gondolatmenetéről.

A tudós professzor kiváló nevelő volt. Diákjai körében mutatott életpéldája nagy jelentőségű. A „világmegváltó", egyénieskedő húszévesek valósággal lesték szavait. A legtudósabb gondolatmeneteket egy-egy pedagógusmondattal foglalta össze. *„Minden paplak üvegház. Így tessék majd élni."* *„A református lelkész csak olyan helyre menjen, ahová palástban is nyugodtan beléphet."* *„Legyen minden lelkésznek konyhakertje. Különben nem tudja, hogy mikor kell esőért és mikor kell napsütésért imádkozni az istentiszteleten."* Sutaságok gyomlálásakor gyakran idézte a „pesti segédlelkészet". Ő nem mondta azt, hogy tessék tisztességesen öltözködni. Ehelyett tantörténeteket mondott diákjainak. Az Újpestre menő villamoson az ÁVO-sok igazoltatják az embereket, köztük a „pesti segédlelkészt". Többeket letartóztatnak, köztük a „pesti segédlelkészt". Harmadnap szabadon engedik, de az ÁVO-s tiszt közli vele fogsága okát: *„A személyi igazolványba az van beírva: lelkész. Ő pedig felettébb gyanút keltően micisapkában utazott. Egy valódi pap nem jár micisapkában!"* (A „pesti segédlelkész" ugyanis e korban – 1949-ben – „demokratikusan" akart kinézni és nem választékosan. Ekkoriban még az *Operaház*ba is munkásruhában „illett" menni.)

A diákhumor *„Biksu bácsi"*-nak nevezte el. (A „biksu" hindu szerzetes.) Ugyanis nem kényeztette el magát étellel-itallal. (Egyébként is ínséges idők jártak akkoriban.) Gyakran mondogatta tanítványainak: aki hosszú életet szeretne egészségesen élni, elégedjék meg ebédre két szem dióval. Ő volt a megtestesült nyugalom a 4. zsoltár értelmében. *„Békességben fekszem le és legott elaluszom, mert te, Uram, egyedül adsz nékem bátorságos lakozást."* Pedig ugyancsak sok próbatétel érte. Az egyik bombázás során lakása teljesen megsemmisült. 20 000 kötetes könyvtára lett az enyészet martalékává. Azzal rendezte el az ügyet, hogy *„Az Úr adta, az Úr vette el... Áldott legyen az Ő szent neve."* Egy-két megmentett példányt kiválóan vizsgázó tanítványainak adott emlékül.

A professzor-presbiter emlékét idézve nem szabad elfeledkezni kedves feleségéről, *Bella néni*ről. Kitartó munkatársa volt. Férjétől minden megtanulhatót megtanult. Akár le is vizsgázhatott volna nála. Tanuljuk meg dr. Budai Gergely kedves mondását: „SANCTA SANCTE TRACTANDA." *„Szent dolgokat csak szentül szabad megvalósítani!"*

Angyali üdvözlet

Öt év – 1997-2002. Romániai Református Pedagógiai Intézet – Tevékenységi összesítő

Kovács Lajos

A Romániai Református Pedagógiai Intézet holland kezdeményezésre és támogatással alakult 1997. szeptember 1-jén. Feladata, hogy kutató, tervező, szervező, képző és továbbképző tevékenységével érdemben járuljon hozzá az egyházi és vallási tanintézetekben folyó hitvallásos oktatás és nevelés céljának jobb megközelítéséhez. Ezt a Jézust követő ember személyiségében mint jó erkölcsű, életre és szakmára jól felkészült, munkaszerető népükért áldozatra kész egyháztagok képzésében és nevelésében látjuk.

Célterületek

A *Romániai Református Pedagógiai Intézet* keresi és kidolgozza azokat a lehetőségeket, melyek biztosítják, hogy:

- Az egyházkerület tanintézeteiben, valamint a világi iskolákban folyó hitvallásos nevelés módszerei és stratégiái feleljenek meg a református egyház tanításának és hagyományainak úgy, hogy azok korunk pedagógiai elvárásrendszerének optimumán működjenek.
- Tevékenységével hozzájárul, hogy egyértelműen sikeres legyen felekezeti nevelésünk a romániai magyar református nevelési cél és az általános nevelési cél egyeztetett teljesítésében, követve az alakuló pedagógiai valóságos és megoldásokat keresve a jelentkező új körülményekre.
- Azon munkálkodik, hogy a keresztyén pedagógiai elméleti és gyakorlati eredményeire alapozó oktató-nevelő tevékenység járuljon hozzá, hogy a társadalom egészében egyházunk egyre erősebb legyen az egyének, kisközösségek és gyülekezetek szintjén.

Ezeknek a célterületeknek megfelelően tevékenységünk konkrét feladatkörökre bomlik:

- *Kapcsolatkeresés, -teremtés, -tartás és együttműködés* minden olyan intézménnyel, mely hasonló kutatási területtel és problémakörrel szembesül.
- *Előkészítő, kutató és értékelő tevékenység:* 1) a református nevelési cél- és feladatrendszer leírása; 2) az iskolai hitvallásos nevelés tantervének értékelése és folyamatos javítószándékú átdolgozása; 3) az iskolai vallásoktatás minőségbiztosítása; 4) tankönyvírás előkészítése, támogatása és kivitelezésének biztosítása; 5) aktív, résztvevő, cselekedtető módszerek kidolgozása és alkalmazásuknak elterjesztése, a narratív, memorizáló formák helyett; 6) korunk keresztyén értékrendjének, mint megnyilvánult magatartásformának kutatása és közlési módjainak tanulmányozása az alkalmazás céljával.
- *Innovációs dokumentációs tevékenység:* szakbibliográfiák összeállítása, ezek számítógépes feldolgozása.
- *Képzés, továbbképzés:* a területi szervezettség és önképző jellegű pedagógiai körök tevékenységének irányítása, segítése, értékelése.
- *Szakmódszertani tájékoztatók kidolgozása.*

Összefoglalva

Korunk lehetőségei és korlátjai ismeretében felkutatni minden lehetőséget, és biztosítani ezek alkalmazását a gyakorlatban, hogy a keresztyén pedagógus tudja teljesíteni hivatását: a keresztyén értékrend megismertetését, és mint legfelsőbb rendelkezési elv elfogadtatását az életre.

13. **Az ORTE (Országos Református Tanáregyesület)**, szabályzatát, a jelenlegi politikai lehetőségeknek megfelelően módosította, kötelékébe hívja a határon kívül került református pedagógusokat. Az RRPI vállalta a szervezés munkáját, addig, amíg a romániai tagság nem tudja kialakítani, helyi alosztályának a saját vezetői és szervezői struktúráját.

13.1. A Romániai Alosztály jelenlegi megoszlásáról, szakosodás szerint

Igazolt ORTE tagok				
Összesen	Szaktanárok	Vallástanárok	Lelkész-tanárok	Óvónők
102	32	45*	8	17

13.2. A Romániai Alosztálynak jelenlegi megoszlása, megyék szerint

Közigazgatási megyék	Bihar	Beszterce	Brassó	Fehér	Hargita	Hunyad	Kolozs	Kovászna	Maros	Szeben	Szilágy	Szatmár	Összesen
Igazolt ORTE tagok	3	1	1	3	6	1	38	31	10	1	3	4	102

13.3. 2002 májusában megkezdte működését, az ORTE (Országos Református Tanáregyesület) Romániai Alosztályának *Óvodapedagógusi munkaközössége.* A munkaközösségben 20 pedagógus dolgozik.

14. *OGO direkt-projekt rendszer,* mint helybeli megbízottak részt veszünk a támogatások méltányosságának megítélésében, a támogatások célba juttatásában [pénzbeli (ösztöndíjak), anyagi (iskola-felszerelés, beszerzés) támogatás és iskolabútor-szállítmányok eljuttatása a támogatottakhoz].

15. A Romániai Református Pedagógiai Intézet távlati célkitűzései

15.1. Érdemben hozzájárulni a református iskolarendszer szervezeti működésének folyamatos javításához.

15.2. Lehetőséget teremteni a református pedagógustársadalom tagjainak a modern pedagógia megismerésére és alkalmazási körülményeinek megkönnyítésére.

15.3. Mind hatékonyabbá tenni az együttműködést az iskolai és gyülekezeti nevelésben.

15.4. Olyan kiegészítőcurriculumok kidolgozása, mely segítséget nyújt pedagógusnak és tanulónak az állandó értékek megismertetésében-megismerésében és a velük való azonosulásban a minőségi munkára és identitástudatra alapozva.

15.5. Elősegíteni a református pedagógusok betagolódását az egységes magyar pedagógustársadalom munkájába a „határnélkülivé" vált ORTE keretén belül.

Józsefnek álmában megjelenik az angyal

Kérdőjelek egy „klasszikus" regény tanítása körül

Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig

Baranyai Norbert

Móricz Zsigmond alkotásai közül a magyar olvasóközönség körében az egyik legismertebbnek és leginkább olvasottnak a *Légy jó mindhalálig* című regény tekinthető. Ez azonban nem feltétlenül a mű közkedveltségével magyarázható, hanem egyszerűen azzal, hogy az általános iskolák kötelező olvasmányaként minden diák kénytelen megismerkedni a szöveggel, így annak közismertsége – sok más tananyagban szereplő műalkotáshoz hasonlóan – elsősorban „kényszer szülte" eredmény. Bár a kötelező jelleg általában ellenérzéseket kelt(het) a tanulókban ezen művek iránt, azonban nem hiszem, hogy egy regény népszerűségét vagy éppen népszerűtlenségét kizárólag ez a tényező befolyásolná. Szép számmal vannak ugyanis olyan kötelező olvasmányok, melyekkel kapcsolatosan a diákok visszajelzése egyértelműen pozitív, és amelyek alkalmasak arra, hogy termékeny párbeszédre késztessék az ifjúságot egy-egy irodalomóra keretében. A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a *Légy jó mindhalálig* a tananyagnak nem ebbe a csoportjába sorolható, hiszen talán nem túlzás, hogy a regény tanítása az egyik legproblematikusabb fejezetét képezi irodalomoktatásunknak. A tanulók többsége ugyanis saját világától idegen, nehézkes, sőt – egyik diákom megfogalmazásával élve – „idegesítően unalmas" regénynek tartja, s erős ellenérzésekkel viseltetik iránta. Mivel azonban túlságosan felszínes és leegyszerűsítő megoldás lenne, hogy mindezt egyszerűen csak napjaink diákjainak feltételezett közömbösségével, érzéketlenségével magyarázzuk, ezért úgy vélem, fel kell tárni az ifjú olvasók regénnyel szembeni elutasításának összetett okait. Ahhoz ugyanis, hogy valamiképpen megoldást találjunk a regény tanítása során felmerülő problémákra, mindenképpen szembe kell néznünk azzal a kérdéssel, hogy mi okozhatja a magyar irodalom e klasszikus regénye iránti olvasói érdektelenséget.

Kézenfekvő magyarázatnak tűnhet a Móricz-életmű egészének befogadástörténetében végbement, az utóbbi évtizedre datálható nem túl szerencsés fordulat, amelynek következtében a kortárs újraértelmezés nem igazán szentelt nagy figyelmet a szerző alkotásainak. Bár nem tagadom, hogy lehet összefüggés az életmű háttérbe szorulása és a *Légy jó mindhalálig* tanításának problematikussága között, azonban véleményem szerint ennél többről van szó. Ezt bizonyítja, hogy más Móricz-szövegek iránt nagyobb érdeklődés tapasztalható az irodalom iránt fogékony általános iskolai és középiskolai diákok körében: a *Hét krajcár* meséket imitáló, megindítóan szép története, a *Barbárok* balladaszerű drámaisága vagy a *Tragédia* ironikus-tragikus szemléletmódja közel sem részesül olyan mértékű elutasításban, mint a *Légy jó mindhalálig*. A regény népszerűtlenségének okait tehát másban kell keresnünk.

A *Légy jó mindhalálig* kamaszkori befogadásával – s ebből következően iskolai tanításával – az a legfőbb probléma, hogy épp annak a korosztálynak jelenti a legtöbb gondot a regény értelmezése, amely számára olvasását kötelezővé tették. Nyilas Misi története ugyanis nem tekinthető teljes egyértelműséggel ifjúsági regénynek – bár kollégiumi helyszíne, főhősének „kalandjai" és szinte a krimikre emlékeztető fordulatai látszólag erre utalnak. Furcsa ellentmondás tapasztalható ilyen téren a regény fogadtatástörténete és az iskolai gyakorlat között: míg a szöveg értelmezői szinte kivétel nélkül amellett foglaltak állást, hogy a *Légy jó mindhalálig* alapvetően nem ifjúsági regény, legfeljebb csak akként is olvasható, addig az irodalomoktatás épp a szöveg ilyen irányú kanonizálását hajtotta végre azzal, hogy a 8. évfolyam kötelező olvasmányává tette. Úgy tűnik tehát, hogy Móricz regénye hasonló sorsa jutott, mint sok más olyan műalkotás, melyek eredeti szándékaik szerint nem a gyerekek számára íródtak, ám az idők során – elsősorban a tematikai meghatározottságuknak köszönhetően – szinte már-már kirekesztő módon csakis ifjúsági olvasatuk vált kanonikussá (pl. Defoe: *Robinson Crusoe*, Swift: *Gulliver utazásai*, Gárdonyi: *Egri csillagok* stb.). Pedig a *Légy jó mindhalálig* igen nehezen feleltethető meg annak a műfaji leírásnak, melyet a téma egyik jeles hazai kutatója, *Komáromi* Gabriella ad az ifjúsági regény meghatározásakor: *„követelmény (...), hogy ne vezessük félre a gyereket: se a valóságban, se a történelemben, se a természet világában. Az ábrázolásnak a befogadó érdekében egyértelműnek kell lennie. A mese nem tévesztheti meg a gyereket, hanem eligazítja az élet dolgaiban, konfliktusaiban, szorongásainak,*

vágyainak a világában. (...) A gyerek irodalmában erkölcsi világrend uralkodik. (...) Erkölcsi jóra nevel a gyermekirodalom." (Komáromi: I.m., 9.; kiem. tőlem – B.N.). Kötve hiszem, hogy Móricz regényének jelentésszerkezete alkalmasnak mutatkozna arra, hogy – különösen erkölcsi kérdéseit tekintve – problémátlan és könnyen hozzáférhető válaszokat adjon gyermek olvasója számára. A szöveg ugyanis egyszerre képes több, egymásnak feszülő jelentést is magába foglalni, s ezáltal az egyértelműsítő értelmezési szándéknak ellenállni. A folyamatosan megtapasztalható eltérő olvasati lehetőségek közötti ingadozás ezáltal olyan komplex értelmezői munkára készteti az olvasót, melyet nem feltétlenül várhatunk el egy 14-15 éves diáktól. Véleményem szerint ez az egyik legfőbb oka annak, hogy az ifjú olvasók idegennek érzik maguktól Móricz egyébként valóban egyik legjobb regényét. Ahhoz, hogy mindez világosabbá váljék, szükségesnek látszik részletesebben is megvizsgálni, miben is nyilvánul meg a *Légy jó mindhalálig* említett többértelműsége, ami egyben remélhetőleg a regény újraolvasásához és tanításához is termékeny szempontokat nyújthat.

A regény értelmezésekor – és ezzel párhuzamosan órai tárgyalásakor – az egyik legnagyobb problémát a szöveg erős önéletrajzi ihletettsége jelenti. Köztudott, hogy számos ponton lehet egyezést találni a szerző élete és fiktív hősének története között, ami a szépirodalmi alkotások esetében különösen nagy jelentőséggel bíró valóság és fikció viszonyának igen bonyolult kérdését állítja az olvasás középpontjába. A *Légy jó mindhalálig* tanításakor a tanár komoly dilemma előtt áll: ha önéletrajzi keretben vázolja fel a regény lehetséges értelmezését, akkor

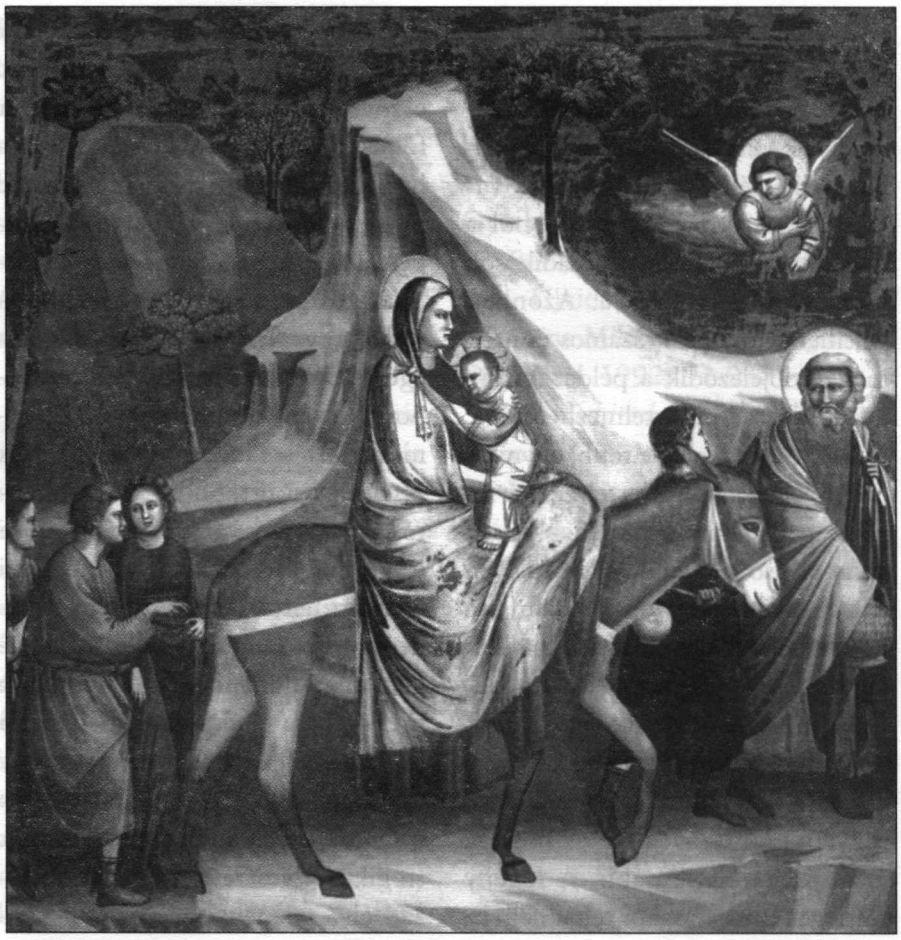

Menekülés Egyiptomba

ártó módon leegyszerűsíti a szöveg gazdag jelentésvilágát, ha viszont nem vesz tudomást a biográfiai kötöttségről, s megpróbál „szövegközelibb" olvasatot közvetíteni a diákok számára, kénytelen lesz olyan bonyolult elméleti kérdésekbe belemenni, amelyeknek megértése komoly kihívást jelenthet egy nyolcadikos tanulónak. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a református iskolák diákjai számára (különösen a *Debreceni Kollégium* oktatási intézményeiben) a regény egyik érdekességét éppen a századvégi egyházi iskola életének bemutatása jelenti. Ilyen közegben igen nehéz egy tanárnak hitelesen érvelni a szöveg fiktív jellege mellett (gondoljunk bele például egy debreceni kollégiumi diák helyzetébe, aki épp annak az iskolának a tanulója, melyről a regényben olvashat), ami pedig – ha nem is a végletekig abszolutizálva, de – szükséges ahhoz, hogy érzékeltetni lehessen a *Légy jó mindhalálig* kortárs értelmezések számára is aktuális mivoltát.

A regényt az önéletrajziság minimális hangsúlyozása mellett más kérdésirány(ok) szerint érdemes tehát megvizsgálni. Mivel a *Légy jó mindhalálig*ban a főhős sok szenvedés árán végbemenő felnőtté és ezzel együtt művésszé-költővé válásának folyamatáról olvashatunk, érdemes a szöveget a nevelődésregény műfaji hagyományai felől megközelítenünk. Arra kell ezzel kapcsolatban választ keresnünk, hogy olvasható-e a regény olyan példázatként, mely abban erősíti meg olvasóját, hogy a személyiséget érő igazságtalan megpróbáltatások az identitás sikeres kialakításához járulnak hozzá (amennyiben a főhős a szenvedések megélé-

se nyomán találja meg élete „értelmét" és hivatását). Az értelmezők többsége ez alapján Nyilas Misi történetét az erkölcsi kitartás parabolikus elbeszéléseként olvasta, s valószínűnek tartom, hogy ebből a megfontolásból lett a nyolcadikosok kötelező olvasmányává. Azonban véleményem szerint számos ponton megkérdőjeleződik a példázatosság ilyen egyértelmű értelmezhetősége, mivel Móricz regénye több, egymásnak is ellentmondó értelmezési lehetőség kialakítását is lehetővé teszi az olvasó számára. A szöveg ilyen jellegű nyitottsága teszi alkalmassá kortársi újraértelmezésére, és mellesleg, azt hiszem épp ezzel nem tudnak mit kezdeni a diákolvasók: miközben erkölcsi példázatként kell(ene) olvasniuk, érzik, hogy ez sok más, „egyértelmű" szöveghez viszonyítva jóval problematikusabb. A regény esetleges elutasításakor tehát nem az erkölcsi érzékükkel van gond, hanem a szöveg „elvárt" és totalizáló módon be nem teljesíthető értelmezése közti különbséggel.

Bár református iskoláink tanulói számára elvileg segíthetné a megértést a regény szoros kapcsolódása a Biblia szövegvilágához, azonban igazából ez sem teszi sokkal könnyebbé a befogadást számukra. A regény és a Szentírás kapcsolata ugyanis nemcsak formai elemek szintjén mutatkozik meg a műben (mint pl. a Jelenések könyvéből vett idézet profán átiratként olvasható cím), hanem metaforikus módon is alakító tényezőjévé válik a történet elbeszélésének. Ez alapján *Nyilas* Misi – akit a regény vissza-visszatérő módon az ács fiaként említ – meghurcoltatása a jézusi szenvedéstörténet profán változataként (is) olvasható, amint erre már több értelmező is felhívta a figyelmet. Mindezt tovább árnyalja, hogy a történet végén megjelenő nagybácsi, *Isaák* Géza – aki nevében hordozza a jézusi áldozat ószövetségi előképének alakját – a főhős számára mint a minden nehézséget megoldó megváltó érkezik meg, s rendezi el szinte csodaképpen dolgait. A konkrét megfeleltetések mellett azonban a bibliai kötődés egy általánosabb, a regény egészére kiható megközelítési szempont érvényesíthetőségére figyelmeztet. Archaikusabb szinten ugyanis Nyilas Misi otthontól való elszakítottsága, a Debrecen és a Kollégium iránt megfogalmazott ellenérzései értelmezhetők az isteni transzcendencia biztonságát elvesztő, önmagára maradt ember létállapotának metaforikus leírásaként (melyben a gyermeki nézőpont ily módon egy egyetemesebb létprobléma jelképévé válik). A metafizikai támaszok tragikus elvesztése a huszadik század első felének irodalmában központi szerepű téma volt, azonban több más – elsősorban az egzisztencializmus gondolatköréhez kapcsolható – alkotással ellentétben a *Légy jó mindhalálig* a gondviselés erejébe vetett hit megfogalmazását adja azzal, hogy a nagybácsi megváltóként való érkezése a visszatalálás és a megmenekedés felszabadító örömét jelenti a főhős számára.

Ez adhat magyarázatot többek között arra, hogy miért képtelenek azonosulni a diákok a regény főszereplőjével. Nyilas Misi megmagyarázhatatlan félelmei, gyakori kétségbeesése nem egy tizenéves gyerek viszontagságait, hanem az Isten nélkül maradt ember egzisztenciális értelemben vett szorongását, a világban való elidegenedettségét mutatja. Értelmezésem szerint ez pedig a már említett erkölcsi kérdéseket is egészen más megvilágításba helyezheti. A főhős ugyanis nem morális felsőbbrendűsége miatt kénytelen elszenvedni a regénybeli megpróbáltatásokat, hanem azért, mert magára hagyatottságában képtelen értelemmel ellátni a körülötte lévő világban tapasztalható jelenségeket, történéseket. Erkölcsileg nem emelkedik különösebben környezete fölé, hiszen házigazdáitól ellop egy neki megtetsző könyvfedelet, diáktársának, *Böszörményi*nek a véletlenül hozzákerült kését nem adja vissza gazdájának, *Pósalaky*t pedig hazugsággal próbálja becsapni. Szenvedésének oka tehát nem etikai, hanem egzisztenciális természetű: mivel nincs semmilyen biztos támpontja a létezésben (legfeljebb csak a paradicsomi állapottal összefüggésbe hozható család emléke), amely eligazítást nyújthatna számára az idegen világban, értetlenül sodródik az eseményekkel.

Nem könnyíti meg a befogadást a regény többértelmű zárlata sem. Látszólag ugyanis Misi a szenvedések nyomán megtalálja élete küldetését a népet tanító művész-költő hivatásának vállalásával. Természetesen a regény támogat(hat)ja egy ilyen olvasat kialakíthatóságát, más szempontból azonban ezzel együtt a tökéletes nevelődés optimista elbeszélésének képzetét is kétségbe vonja. Már *Karácsony* Sándor figyelmeztetett 1921-es rövid írásában, hogy erősen megkérdőjelezhető annak a költő szerepnek a hitelessége, amely a közvetlen (debreceni) környezettől elfordulva és attól elmenekülve a nagybácsi biztonságot nyújtó oltalmában akarja csak tanítani az ily módon önmaga számára önkényesen megválasztott „emberiséget" (Karácsony: I.m.). Az értelmezési lehetőségeknek ez a sokoldalúsága pedig kétségbe vonhatja a gyerekek számára oly gyakran sugalmazott példázatos egyértelműséget.

Tisztában vagyok azzal, hogy a fenti megállapítások – vitathatóságukon túlmenően – csak igen nehezen alkalmazhatóak a nyolcadik osztályos diákok oktatásában. Véleményem szerint azonban a *Légy jó mindhalálig*nak nem az általános iskolai, hanem a középiskolai irodalomórák anyagában kellene szerepelnie, esetleg más, hasonló tematikájú nevelődésregények kontextusában (pl. Musil: *Törless iskolaévei,* Ottlik: *Iskola a határon*). Az idősebb diákok képesek igazán – kellő irodalomelméleti- és történeti alapozottság birtokában – megbirkózni a regény által felvetett, közel sem gyermeki nézőpontú kérdésekkel. Mivel Móricz életműve van annyira változatos és gazdag, hogy minden korosztály számára nyújt megfelelő olvasmányt, nem hiszem, hogy különösebben érdemes lenne ragaszkodni a *Légy jó mindhalálig* általános iskolai tanításához (ilyen szempontból talán közelebb állna a gyerekek világához a szintén debreceni kötődésű *Pillangó*). A magyartanár igazi felelőssége pedig az – főleg ma, amikor egyre kevésbé kaphatók a diákok az olvasásra –, hogy a tanulók életkori, érdeklődési sajátosságait mindig szem előtt tartva a hozzájuk legközelebb álló művet közvetítse számukra. Feladata és kötelessége akkor is, ha mindez egy évtizedek óta érvényben lévő „kötelező olvasmány-kánon" módosításával és egy „klasszikusként" számon tartott regény rögzítettnek látszó pozíciójának szükségszerű felszámolásával jár is. Bár tudom, hogy a tananyag ilyen mértékű változtatására nem nyílik lehetősége minden egyes pedagógusnak, azonban a hat és nyolc évfolyamos középiskolák magyartanárai – akik kétszer is tanítják az évek során Móriczot – különösebb következmények nélkül áthelyezhetik a *Légy jó mindhalálig* tárgyalását a 11-12. évfolyamra. Az ily módon megkísérelt átcsoportosítás gyakorlati tapasztalatai mutathatják majd meg igazán, hogy maradandóbb élményt nyújt-e Nyilas Misi története az idősebb korosztály számára a regény befogadásával láthatóan küszködő nyolcadikosoknál.

Idézett és javasolt szakirodalom:

Arató László: *A* Légy jó mindhalálig *mint beavatástörténet*, in: *A kifosztott Móricz?* (Szerk.: Fenyő D. György) Bp., 2001, 126-152.

Bori Imre: *Móricz Zsigmond prózája.* Újvidék, 1982, 53-65.

Czine Mihály: *Móricz Zsigmond.* Debrecen, 1992, 91-93.

Gyermekirodalom. (Szerk.: Komáromi Gabriella), Bp., 1999.

Karácsony Sándor: *Móricz Zsigmond új regénye.* Magyar Ifjúság, 1921/4-5, 14.

Kiczenkó Judit: *Légy jó mindhalálig*, in: *A magvető nyomában.* (Szerk.: Szabó B. István) Bp., 1993, 53-68.

Szirák Péter: *Az ösztön „nyelve" és a nyelv cselekedtető ereje. Szempontok Móricz Zsigmond néhány művének újraolvasásához*, in: *A kifosztott Móricz?* I.m., 226-240.

Istentől gazdagon megáldott karácsonyi ünnepet

és

eredményekben gazdag, békés, boldog új esztendőt

kíván testvéri szeretettel:

Az Országos Református Tanáregyesület vezetősége

Vállalni Jézust!

A Tiszáninneni Református Egyházkerület II. Ifjúsági Találkozója

Pótor László

Október 26-án az egyházkerület 52 gyülekezetéből 30 lelkipásztor vezetésével 281-en indultak el, hogy részt vegyenek *Miskolc*on az *Ifjúsági Találkozó*n. Reggel hosszan kígyózott a sor a bejárat előtt. A székház nagy termében a *Debrecen*ből érkezett *Új Generáció* zenekar hívogató játéka fogadta a résztvevőket.

Fél tízkor Dr. *Mészáros* István püspök úr igei köszöntőjét a 2. Timóteus 1,14 alapján mondta el: *„A rád bízott drága kincset őrizd meg a bennünk lakozó Szentlélek által."* Ma értékválságban vagyunk. Mi az igazi kincs? Kevesebb a gyerek, kevesebb a házasság. A keresztyén ember számára kincs a hit, kincs az örök élet. Isten Igéje személyesen szólít meg! *„Őrizd meg!"* Aztán az Új Generáció zenekar játszott, s új éneket tanított meg, amit együtt énekeltünk el többször is.

Előadás megbeszéléssel, hozzászólással hangzott el, amit *Péter* András miskolc-diósgyőri lelkipásztor tartott *Keresztyénként a világban* címmel a Dániel 1,1-8 alapján. Helyzetfelmérésünk a világban akkor helyes, ha jól látjuk, hogy egyrészt kiszolgáltatottak vagyunk, másrészt pedig csábító a helyzetünk. Dániel ellenállt. Meghúzza a határt! Mennyire és milyen mértékben? Együtt működik, s igent mond: az új névre, új iskolára, új nyelvre, új tudományra, új munkahelyre. De nem alkuszik meg, s érték marad számára: a régi hit, a régi életvitel, a régi öntudat. Isten ezért tudja megáldani Dánielt. Mindezt nagyon jól alkalmazta az előadó a mai helyzetre. A Bibliából kifénymásolt és kiosztott Igeszakasz, valamint a diavetítőn keresztül látható főbb gondolati egységek nagyon jól segítették, hogy megérkezhessen hozzánk az üzenet.- A szünetben volt lehetőség a beszélgetésre, valamint kerámia, könyv és *Gratis* CD vásárlásra.

Ebéd előtt Tarr Zoltán lelkipásztor, zsinati ifjúsági tanácsos tartott élményszerű beszámolót a CSILLAGPONT I. Országos Református Ifjúsági Találkozóról, ami 2003. július 22-26 között lesz Bodajkon – Székesfehérvártól 25 km-re. Szállás saját sátrakban lesz, saját hálófelszereléssel. A Találkozó témája: „...eljött az óra...", hogy találkozzunk, hogy beszélgessünk az egyházról, hogy egységben közösséget éljünk. A CSILLAGPONT a találkozás pontja, megérezhetjük, hogy sokan vagyunk, akik hasonlóan gondolkoznak, akiknek hasonló dolgok fontosak az életben. A CSILLAGPONT a lelki feltöltődés pontja, hitünk és az Istentől kapott szeretet feletti öröm alkalma is lehet. A CSILLAGPONT a sokszínűség pontja is lesz, hiszen igyekszünk tükrözni egyházunk sokszínűségét, gazdagságát. – Közös előadásokat, közös istentiszteleteket és több-típusú, szabadon választott és egy időben futó, különböző témában tartott csoportbeszélgetéseket, fórumokat, műhelyeket tervezünk. A Találkozó hangulatának fontos eleme lesz a sport és a különböző kulturális események, azaz koncertek, színjátszás, táncház, a „Lehetőségek piacán" szervezetek, közösségek és alkotók mutatkoznak be. Információ és hozzászólási lehetőség:

ifjusag@axelero.hu és
www.reformatus.hu/ifjusag.

A bőséges és finom ebéd elfogyasztása után a sátoraljaújhelyi ifi mutatkozott be gitáros énekekkel, versekkel, bizonyságtétellel, beszámolóval. Aztán a miskolci Lévay József Református Gimnázium szolgáló csoportja, a Lámpás csoport mutatta be a Sötétség és fény jelenetet. A sötétség magány, a sötétségben nem látjuk egymást. Gyújtsunk fényt együtt! A záró áhítatot Tóth Zoltán ricsei lelkipásztor tartotta Világítani címmel a Dániel 12,3 és a Máté 5,15-16 alapján. Világítani, fényt adni nem egyenlő a villogással. A Jézustól kapott fénnyel: világítsatok, ragyogjatok!

Minden résztvevő kapott program és énekfüzetet, amit hazavihetett, valamint egy nyakba akasztható kerámiamedált „Az okosak fényleni fognak" Dán.12,3 Miskolc 2002. – felirattal. Isten megmutatta, hogy a mai fiatalok között is vannak olyanok, akik keresztyénként (Krisztushoz tartozó!) akarnak élni ebben a világban, s nem a maguk sötétségét, hanem a Jézustól kapott világosságot akarják tovább adni!

Állhatatosság

Nemzeti Fejlesztési Terv

Az EU Strukturális Alapok támogatási rendszere

Dr. habil. Imre József

A tudásalapú társadalom, illetve a tudásalapú gazdaság kiépítése, a tudás és az információ hatékony előállítására, terjesztésére és alkalmazására épül. A tudást egyre inkább a hosszú távú növekedés legfontosabb forrásának, legdinamikusabb elemének tekintik. Egy nemzet pozíciója leginkább a tudástól, a társadalom tanulási és megújulási képességétől függ. Az igazi értéket, a versenyelőnyt ma már a képzett, a rugalmas munkaerő, az új tudás megszerzésének és adaptálásának gyors képessége, az információ, a kooperáció, a magas műszaki/technológiai színvonal és az ambiciózus vállalkozások jelentik. Magyarország felemelkedésének és az Európai Unióhoz való csatlakozás eredményességének kulcsa a versenyképesség és az ezt ösztönző társadalmi és gazdasági feltételek megteremtése, melyeknek egyik meghatározó eleme az oktatás, a kutatás-fejlesztés és az innováció.

Az Európai Uniós tagság elnyerésével Magyarország előtt is megnyílnak az európai társadalmi-gazdasági kohézió erősítésének és a regionális különbségek csökkentésének érdekében létrehozott EU támogatási források, mint például a Strukturális Alapok. A Strukturális Alapok (SA) az oktatás, a képzés, a kutatás-fejlesztés és az innováció területén is fokozatosan növekvő mértékű támogatásokat nyújtanak, amelyekből Magyarország EU tagországként jelentős mértékű közösségi forráshoz juthat. Ahhoz azonban, hogy a csatlakozás pillanatától élhessünk a rendelkezésre álló lehetőségekkel, a már megkezdett felkészülési folyamat során teljesítenünk kell az EU által előírt és nagyon szigorúan megkövetelt feltételeket. Ezek az elvárások a pályázati dokumentumokra, de mindenekelőtt a források hatékony és ellenőrizhető felhasználási feltételeinek, mechanizmusainak, intézményi struktúrájának kialakítására irányulnak.

A Strukturális Alapok - az európai regionális politika eszközei

A regionális különbségek enyhítésére már közel 30 éve működtetnek önálló közösségi alapot, mégis jogilag deklaráltan európai közösségi regionális politikáról csak az 1980-as évek közepétől lehet beszélni. Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződések még nem rendelkeztek a regionális politikáról. A közösségi regionális politikának kezdetei 1968-ra tehető, amikor felállították a Regionális Politika Főigazgatóságát, amely többek között kidolgozta a regionális politika alapjául szolgáló területi statisztikai egységek nómenklatúráját (NUTS, Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques), és megteremtette az alkalmazandó eszközök és célok harmonizációját.

Az 1973. évi bővítést követően a regionális politikai célok megvalósítása érdekében kezdte meg működését az Európai Regionális Fejlesztési Alap 1975-ben. Az 1980-as években az EGK bővülésével - Görögország, Spanyolország és Portugália felvételével - a regionális különbségek és a támogatandó területek tovább nőttek. 1987-ben életbe lépett Egységes Európai Okmány, amely a regionális politikát közösségi politikává nyilvánította, és megfogalmazta, hogy a *„Közösség különösen azt a célt tűzte ki célul, hogy csökkentse a különböző régiók közötti különbséget és kedvezőtlen adottságú területek elmaradottságát"*. Igazi áttörés 1989-ben történt, amikor az addig viszonylag alacsony hatékonyságú strukturális alapokat megreformálták, és a Strukturális Alapok támogatásai egyre növekvő forrásokkal rendelkeztek, és fokozatosan növekvő tervezési ciklusokat átfogva: 1989-1993, majd 1994-1999 és a jelenlegi 2000-2006 időtartamú ciklus. A Strukturális Alapokra vonatkozó előírásokat 1999-ben egységes rendeletbe foglalták.

A regionális politika a hátrányos helyzetű régiók versenyképességének növelésére törekszik, a fejlődéshez szükséges kedvező körülményeket próbálja megteremteni. Az EU regionális politikája az infrastrukturális beruházások, az oktatási-képzési rendszerek, a kutatás-fejlesztési tevékenység és a kis- és középvállalkozások támogatásával járul hozzá a beruházások serkentéséhez és az emberi erőforrás fejlesztéséhez.

A Strukturális Alapok jellemzői

A Strukturális Alapok célja a gazdasági és a szociális kohézió erősítése érdekében a különböző régiók közötti fejlődési egyenlőtlenségek és a leghátrányosabb helyzetű régiók (és az elmaradott vidéki területek) lemaradásának csökkentése.

Strukturális Alapok (Structural Funds) gyűjtőnévvel a következő támogatási pénzeszközöket foglalják össze:

- *Európai Regionális Fejlesztési Alap*, ERFA (European Regional Development Fund, ERDF),
- *Európai Szociális Alap*, ESZA (European Social Fund, ESF),
- *Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap*, EMOGA *Orientációs Szekciója* (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF Guidance Section),
- *Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz*, HOPE (Financial Instrument for Fisheries Guidance FIFG).

A Strukturális Alapok a következő három kiemelt célkitűzés megvalósításához járul hozzá:

1. célkitűzés: a fejlődésben elmaradó régiók fejlődésének és strukturális átalakulásának elősegítése. (Elmaradott régióknak azok a NUTS II szintnek megfelelő régiók, illetve országok tekinthetők, ahol az egy főre eső GDP – vásárlóerő-paritáson – nem éri el a közösségi átlag 75%-át.);

2. célkitűzés: a strukturális problémákkal küzdő területek gazdasági és társadalmi átalakulásának támogatása;

3. célkitűzés: az oktatási, képzési és foglalkoztatási politikák és rendszerek alkalmazását és korszerűsítését célzó támogatás.

A SA forrásai *vissza nem térítendő támogatást nyújtanak* és a tagállamokkal, illetve ahol lehet a magánszektorral *közösen finanszírozzák* a fejlesztési intézkedéseket. Ez a közösségi segítségnyújtás az érintett országok pénzügyi lehetőségeinek kiegészítését célozza, nem pedig azok helyettesítését szolgálja.

A kiemelt célokat követve *további általános célként* fogalmazódik meg a hozzájárulás: *(a)* a harmonikus, kiegyensúlyozott és tartós fejlődéshez; *(b)* a foglalkoztatás és az emberi erőforrások fejlődéséhez; *(c)* a *fenntarthatóság* elvének érvényesítéséhez, a környezet védelméhez és rehabilitációjához; *(d)* az *egyenlő esélyek* elvének érvényesítéséhez a nemek között, valamint a kisebbségek és a speciális célcsoportok körében.

Az alapok tervezési és végrehajtási folyamatában az EU bizonyos alapelvek érvényesítését várja el:

- A *programozás* alapelve több éves, integrált megközelítési módot feltételez, amely stratégiai összehangolást igényel a célok, a prioritások, a végrehajtási eszközök (projektek) és a finanszírozási források között.
- A *partnerség* alapelve a közösségi jellegre utal, az Európai Bizottság nagy hangsúlyt fektet arra, hogy valamennyi érintett partner hatékonyan vegyen részt az SA tervezésében, programjainak előkészítésében és végrehajtásában.
- Az *addicionalitás* azt jelenti, hogy a közösségi források „csak" kiegészítik és nem helyettesítik a nemzeti és regionális forrásokat, azaz a helyi források nem csökkenhetnek a támogatott területeken.
- A *koncentráció* alapelve a források szétaprózódásának elkerülését, illetve a hatékonyságot garantáló jelentős nagyságrendű támogatások érvényesítését szolgálja.
- A *szubszidiaritás* arra utal, hogy minden ügyet a még alkalmas legalacsonyabb szinten kell végrehajtani, azaz csak a helyi szinten nem megoldható ügyeket kell központilag kezelni.
- A *rugalmasság* a reagáló képességet jelenti a program (hét éves) időszaka alatt megváltozó körülményekre.
- A *koherencia* az érintett regionális, nemzeti és EU politikák összehangolása a maximális szinergia elérése érdekében.

Strukturális Alapok pályázati dokumentumai

A SA támogatásai adott tervezési ciklusokra, azok kezdetekor igényelhetők, a jelenlegi tervidőszak hét évet (2000-2006) ölel át. A támogatásokat csak a tagországok régiói vehetik igénybe, így Magyarország majd EU tagországként - a 2004. május 1-re tervezett csatlakozási időpont szerint – csak kevesebb, mint három éves időszakra (2004-2006) pályázhat. Az EU a pályázó országoktól, illetve régiókról részletesen előírt dokumentumok elkészítését és nagyon szigorú feltételrendszer teljesítését követeli meg.

Nemzeti fejlesztési tervet, NFT (National Development Plan) a SA elnyerése érdekében egy egész országra kiterjedően kell készíteni. Egy önállóan pályázó régió, - különösen ahol a közösségi támogatás egy adott szint alatt marad, - *egységes programozási dokumentum* alapján nyerhet támogatást. A jelenlegi tervezési feltételek szerint Magyarországnak (mivel az egy főre eső GDP nem éri el a közösségi átlag 75%-át.), az egész országra (nemzetgazdaságra) kiterjedő egységes nemzeti fejlesztési tervet kell készítenie. Az NFT tartalmazza a helyzetelemzést, a célkitűzéseket, illetve a célkitűzések megvalósításához szükséges stratégiát, prioritásokat (az operatív programok szerint) és a tervezett legfontosabb intézkedéseket - azok specifikus céljaival és a kapcsolódó pénzügyi erőforrásokkal együtt, - valamint a végrehajtó intézményi struktúra ismertetését.

Közösségi támogatási keret, KTK (Community Support Framework, CSF) elnevezésű dokumentumot készít a Bizottság a benyújtott NFT értékelését követően mintegy hat hónap alatt. A tagállammal egyetértésben elkészített KTK a Struktu-

rális Alapok támogatásainak átfogó, a Bizottság által jóváhagyott alapdokumentuma.

Operatív programokat, OP (Operational Program) kell az NFT-vel párhuzamosan a pályázó tagállamnak készítenie, amelyek kiemelten a prioritásoknak, illetve azok megvalósítását szolgáló, több évre szóló intézkedéseknek az egységes rendszerét, valamint az egyes prioritásokra és évekre lebontott indikatív pénzügyi tervet tartalmazzák. Az operatív programokat a Bizottság hagyja jóvá. Az OP-k hivatalos benyújtásának időpontja döntő jelentőségű a projektek elismerhető költségeinek tekintetében, mivel a támogatásból csak *a benyújtás napjától kezdődően* fizethető ki (ismerhető el) projekt költség.

A programkiegészítő dokumentum (Programme Complement) tartalmazza az OP-k részletes kifejtését, az intézkedések részletes ismertetését. Ezeket szintén a Bizottságnak kell tájékoztatás céljából bemutatni legkésőbb három hónappal az után, hogy a Bizottság döntött a pénzügyi allokációról.

A SA fogadásához szükséges intézményi struktúra és ellenőrzési rendszer

A támogatások hatékony és szabályszerű felhasználásának biztosítása érdekében az EU a SA tagországi menedzselésére jogszabályban részletesen meghatározott intézményi struktúrát követel meg központi és OP szinten egyaránt: *irányító hatóságokat,* (managing authority), *monitoring bizottságokat* (monitoring committee), valamint *kifizető hatóságokat* (paying authority), valamint a programok operatív lebonyolítását végző *közreműködő szervezeteket*.

Az EU alapvető követelménye a közösségi pénzek felhasználása során a *jól tervezett és szervezett ellenőrzési (monitoring, valamint értékelési) rendszer*. Az értékelés és a monitoring egymást kiegészítő tevékenységek. A *monitoring* folyamatos adatgyűjtés, egy adott fejlesztés pénzügyi és fizikai megvalósításának nyomon követése annak érdekében, hogy a menedzsment információhoz jusson, és szükség esetén beavatkozhasson. Az *értékelés* (evaluation) feladata viszont a célok tükrében a programmegvalósítás jellegének, eredményeinek elemzése, hatásainak vizsgálata az adott beavatkozási területre és annak környezetére. A monitoring folyamatos tevékenység, elsősorban a Monitoring Bizottságok végzik, az értékelés viszont időszakos feladat és a szakapparátuson kívül végezhetik független, külső szakértők is.

Közösségi pénzek felhasználása során az EU alapvető követelménye a jól tervezett és szervezett értékelési rendszer. Az értékelés a tagállamok és a Bizottság közös feladata. Az illetékes irányító hatóságoknak a szabályok értelmében gondoskodniuk kell arról, hogy az értékelés a lehető leghatékonyabb legyen, és hogy az értékelési jelentések igény esetén mindenki számára rendelkezésre álljanak. A program életpályája szempontjából az értékelés három fázisban történhet: az *előzetes („ex ante")* értékelés, a *folyamat közbeni („on-going", „mid-term")* értékelés, valamint az *utólagos („ex post")* értékelés. Az elemzések és előrejelzések számszerű megjelenítéséhez, a programok monitoringjához és értékeléséhez harmonizált jelzőszám vagy indikátor rendszert alkalmaznak. A program mutatók (indikátorok) négy fő típusa kerül alkalmazásra: az *input (forrás) mutatók,* az *output mutatók,* az *eredmény mutatók,* valamint a *hatás mutatók*. A Strukturális Alapok tervezési dokumentumainak tartalmazniuk kell a megfelelő jelzőszámokat. Az EU által elvárt monitoring és értékelési kultúra hazai meghonosítása és feltételrendszerének megteremtése a következő időszak egyik fontos feladata.

(Folytatás: Az oktatás és a kutatás-fejlesztés támogatása az EU Strukturális Alapokból)

József és Mária eljegyzése

A református oktatás jövője pénzügyi és tanügyigazgatási szempontból I.

[Elhangzott a Théma Egyesület 2002. december 2-i tanulmányi napján]

Papp Kornél

Minden tiszteletünk a szervezőké, hisz oly téma feldolgozására vállalkoztak e mai tanulmányi napon, melyre a Magyarországi Református Egyház [MRE] Zsinata 1995. óta nem vállalkozhatott, mióta megalkotta a Református közoktatási törvényt [Rkt.]. A Rkt. 12. § (1) bekezdése szerint a Zsinat *„elkészítteti és jóváhagyja a Magyarországi Református Egyház közép- és hosszú távú nevelési-oktatási koncepcióját"*. A szándék a kidolgozásra 1998. után megvolt, viszont a szakmai és politikai egyetértés hiányzott. Az oktatás szervezési, igazgatási, gazdasági hátterét illetően a konszenzuskeresés eleve csak kudarccal végződhetett. Ma már itt s most elmondhatjuk, hogy az oktatás minden szereplője óriási várakozással tekint a XII. budapesti Zsinat, s a 2003-2008. közötti időszak minden felelős vezetőjének tevékenysége elé. A mai konferencia tehát a jövő cselekvési programjának illetve oktatáspolitikájának kidolgozásában nem az első, de fontos állomás.

Az eredetileg megadott címet két ponton szükséges módosítani illetve egy ponton értelmezni: az *„egyházi iskolák"* helyett a *„református oktatás"* jövőképének felvázolására szeretnék vállalkozni. Az óvodákat, a szakszolgálatot és a gyógypedagógiai intézményeket személy szerint nem szívesen mellőzném a jövő református egyházában sem. Idő hiányában pedig a pedagógiai szempontok közül elsősorban a **pedagógiai szervezési és tanügyigazgatási kérdésekkel** kívánok foglalkozni. **A keresztyén pedagógia elméletét** dr. Pálhegyi Ferenc [Útjelző táblák, RPI 2001.] és dr. Kiss Tihamér [A gyermek erkölcsi fejlődése, RPI 2000.; Keresztyén erkölcsi nevelés, RPI 2002] professzor urak munkáiból ismerhetjük. Az **elmélet és a gyakorlat** közelítése külön cselekvési programot igényel. Úgyszintén külön kell foglalkozni a **református felsőoktatás** jövőjével, hisz ott a jövőkép, az összehangolt működés és a konszenzus sokszor még távolibbnak tűnik, mint a közoktatás területén.

A református oktatás jövőjéről csak akkor szólhatunk, ha leszögezzük: 2002-ben lezárult egy korszak egyházunk történetében. Egy korszak, melyben az oktatásügy a retorikai eszköztár részeként elsősorban a felkerekített statisztikai adataival tűnt ki. Református közoktatási rendszerről szinte nem is beszélhettünk, hisz a rendszert alkotó elemek számának növekedését nem követte az összetartó erők kiépítése. Az egymás mellett élő református pedagógusok szinte alig találkoztak (személy szerint nem tudok arról, hogy a budapesti nevelőtestületek egyeztették volna elméleti és gyakorlati munkájukat egymás között az elmúlt 12 esztendőben, esetenként talán még egymással sem tették meg ugyanezt a pedagógusok), a törvényességi, pénzügyi és szakmai ellenőrzések a rendszabályozások eszközévé váltak, a Református közoktatási törvény pedig szintén megmaradt a retorika szintjén.

Ennek a korszaknak most vége. Nem érdekes, hogy ki vett részt több intézmény alapításában, s az sem számít, hogy mely egyházkerületben van a legtöbb intézmény. Mindenkinek megköszönjük eddigi munkáját, s hálát adunk Istennek, hogy lehetővé tette a református közoktatás újjáépülését. Ettől a pillanattól kezdve azonban **nem emlékművek**, hanem kizárólag csak **a jövő építésével** szabad foglalkoznunk.

További mondanivalóm értelemszerűen csak akkor aktuális, ha ezt elfogadjuk. Új korszakba lépünk – EGYÜTT.

A rendszert összetartó erők kiépítése és erősítése [tehát a minőségi fejlesztés] a legfőbb törekvésünk, miközben az intézmények számának további növelése [a mennyiségi fejlesztés] is kiemelkedő fontosságú érdekünk.

Szükséges a református oktatási rendszer szervezett és tervszerű továbbépítése

Ha megfigyelték, ez esetben nem a *„közoktatás"* fogalmat használtam. Véleményem szerint a nevelő-oktató munkának 3 fajtája létezik: a formális, a nem formális és az informális oktatás.

a) **A formális oktatás** az iskolarendszerű intézményekben (óvodában, alap-, közép-, és felsőfokú oktatási intézményekben, szakképző iskolákban, művészeti iskolákban, gyógypedagógiai és szakszolgálati intézményekben, diákotthonokban) valósul meg. E területen a statisztikák szerint jelentős eredményeket

értünk el. [Lsd. Magyar Református Nevelés 2002 novemberi (IV. évf 3.) számának 30-31. oldala.] Álláspontunk szerint a következő céloknak kell megfelelnünk a következő 6 esztendőben:

§ **Óvodák alapítása illetve telephelyek létrehozása** városokban [kb. 20 intézmény]. Ennek érdekében szoros kapcsolatot kell kiépíteni az önkormányzati képviselőtestületekkel és frakciókkal az ingatlanok (volt bölcsődék, óvodák) használata, bérlete esetleg megvásárlása érdekében.

§ **Általános iskolák létrehozása** ott, ahol erre lehetőség adódik. Két területre kell figyelmünket irányítani: 1.) A 2003. évi költségvetés szorításából az önkormányzatok az egyházak segítségével több településen kimenekülhetnek, hisz oktatási intézményt megszűntetni mindig népszerűtlen lépés. Az egyházak segítségével – a közoktatási kiegészítő támogatás révén – többletforrások érkezhetnek a településre. Működő intézmény átvételét nem támogatjuk, viszont **alulról építkező iskola** létrehozását igen. 2.) Központi forrást kell biztosítani a **kistérségi** (4-5 település) **iskolák** létrehozásának támogatására (minta: Majosháza). A megvalósítás kizárólag a lelkészkörök feltérképezése, valamint az alkalmas személyek és ingatlanok együttes megléte esetén képzelhető el.

§ Intézményrendszerünk a **középiskolák** szintjén kiépült. **Budapesten** azonban még egy református középiskola beindítása szükséges. Egy olyan intézményé, ahol nem csupán gimnáziumi képzés folyik, hanem megjelenik a szakiskolai képzés is.

§ A **református szakképzés** az elmúlt 12 esztendő legnagyobb vesztese. Súlyos hiba volt lemondani eleve azoknak a társadalmi rétegeknek a további neveléséről, képzéséről és oktatásáról, így missziójáról, kik a református általános iskola elvégzése után kiszorulnak a református középiskolából. Ki kell emelni, hogy általános iskoláink 11.600 tanulót oktatnak, középiskoláink pedig 6.900 tanulót. A szakképzésben mindössze 242 tanuló vesz részt, de a számítástechnikai képzést leszámítva 3 intézményben csak 113. A szakképzés országos hálózatának a kiépítése a következő hat esztendő legfontosabb feladatai közé tartozik. A szakképzés eszközigényét figyelembe véve, e területen tényleg nem aprózhatjuk el erőinket. Tagintézmények, telephelyek hálózatát telepíthetjük rá meglévő oktatási rendszerünkre, illetve visszakapott és nem kihasznált egyházi ingatlanainkra. A kérdés csupán az, hogy mely intézmény vállalja fel az anyaiskola szerepét, s milyen anyagi és szellemi támogatást remélhet a célok megvalósításában. Az újabb feladatok ellátása sok esetben a munkaerőgazdálkodás hatékonyságának növelésével megoldható.

§ A tudástársadalom vagy egyszerűen csak a társadalom peremén élő fiatalok mellett az iskoláit befejezni nem tudó felnőttekről is lemondtak közoktatási intézményeink és fenntartóik. Négy középiskolánkban mindössze csupán 332 felnőtt tanulót oktatunk, ráadásul ebből 235 főt egy helyen [Halásztelken]. Jelentős finanszírozási nehézségeket is enyhíteni képes **az iskolarendszerű felnőttoktatás** bevezetése, s nemcsak a középiskolában van erre lehetőség.

§ **Művészeti oktatásunk** már az elmúlt időszakban is kiemelkedett az egyházi oktatásügyben. Önálló művészetoktató intézményekkel csak a református egyház rendelkezik. A zenei oktatás [Biharkeresztes, Bugyi, Enying, Miskolc és Szabadszállás], az ipar- és képzőművészeti oktatás [Biharkeresztes és Enying] mellett a táncművészeti oktatás [Pápa] is meghonosodott. Mielőtt továbbépítjük művészetoktatásunkat át kell gondolni a művészetoktatás finanszírozási hátterét, ugyanis 2000. óta az állami költségvetés jelentősen sújtja az oktatás ezen területét. A legkevésbé eszközigényes táncművészeti oktatás jelenti a kivételt ez alól.

§ **Gyógypedagógiai ellátásunk és szakszolgálati tevékenységünk** szintén jelentős eredményeket ért el ezidáig. A 2000-ben jelentős ellenszélben indított Református Pedagógiai Szakszolgálat **utazótanári hálózata** nagy segítséget jelenthet a fejlődési zavarok kezelésében.

§ Közoktatási intézményeinkre ráépülő diákotthonaink mellett 2002-ig egyedül Szabadszálláson tettek kísérletet arra, hogy intézményhez nem kötődő kollégiumot működtessenek. 2002-ben azonban ez a diákotthon is felfüggesztette tevékenységét. Az ország azon régióiban, ahol nincs lehetőség református gimnázium elindítására [pl. Székesfehérvár], **önálló kollégiumot szükséges alapítani**. Az alapításban azonban nem szabad magukra hagyni az amúgy is szórványhelyzetben élő egyházközségeinket.

A református oktatási rendszer tervszerű bővítésén belül tehát a formális oktatás mennyiségi fejlesztése így képzelhető el a 2003-2008. közötti időszakban.

b) **A nem formális oktatás** az iskolarendszeren kívüli képzés keretében valósul meg, de szabályozott keretek között. Rövidebb és hosszabb ideig tartó tanfolyamokon sajátítják el az ismereteket a részvevők, melyről tanúsítványt vagy bizonyítványt

kapnak. A nem formális oktatás a legmobilabb része a nevelési-oktatási tevékenységnek. Figyelemmel kíséri a munkaerőpiac legfinomabb változásait, a legspecifikusabb munkakörök ellátására is felkészít, hozzájárul a munkaképesség fokozásához, a személyiség fejlesztéséhez. E területet 2001 decembere óta szabályozza Magyarországon jogszabály, a felnőttképzésről szóló 2001/CI. törvény. Jelenleg a felnőttképzési programok indításához akkreditáció nem szükséges, csak nyilvántartásba vétel. 2003. január 1-jétől azonban állami támogatást csak akkreditált intézmények vehetnek igénybe, s ugyancsak ez a kör adhat adóigazolást a képzésben részvevőknek.

A református egyházban a felnőttképzésnek jelentős hagyományai vannak – gondoljunk csak a népfőiskolai mozgalomra. A felnőttképzési szabályok változására azonban csak egy intézmény figyelt fel (Halásztelek), s indította el az előkészületeket az akkreditációra. [A Felnőttképzési Akkreditáló Testületben az egyházakat a református egyház szakembere képviseli.] Meg kell teremteni a lehetőségét annak, hogy református egyháztagjaink élni tudjanak a felnőttképzés előnyeivel. Szükségesnek tartjuk a zsinati oktatásügyi szervezet keretében működő **Református Felnőttképzési Akadémia** létrehozását és akkreditálását, mely segít az egyházi munkakörökre [pénztáros, könyvelő, adminisztrátor stb.] történő felkészítésben, s a lehetőségekhez mérten támogatja a református egyháztagok helytállását a munkaerőpiacon. E tevékenység természetesen csak az oktatási intézményekkel, valamint az egyházi szervezetekkel illetve egyesületekkel szoros együttműködésben képzelhető el. Fel kell vetni annak a lehetőségét is, hogy a felnőttképzés keretei között megjelenik a hitéleti képzés is. A római katolikus egyház Budapesten, Szegeden és Szombathelyen működtet hasonló akadémiákat. Az egyházi felnőttképzési intézményeknek nagy szerepe lehet a magyar társadalmat sújtó 25 %-os funkcionális analfabétizmus leküzdésében.

c) **Az informális oktatás** elemzése nem lehet a jelen előadás témája. Leszögezhetjük azonban azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök adta lehetőségekkel egyházunk ezidáig egyáltalán nem segítette az informális oktatást.

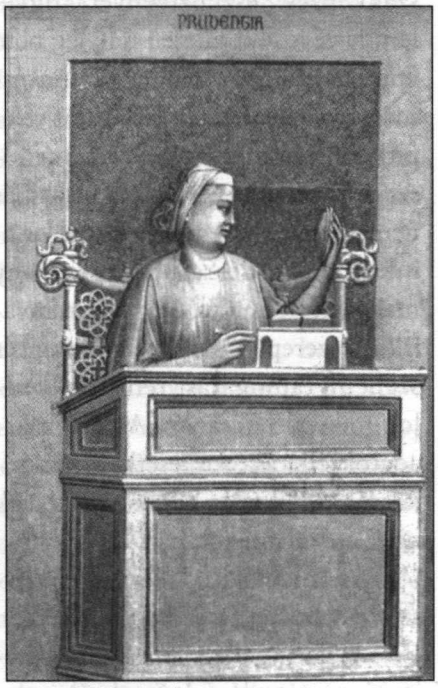

Bölcsesség

Szükséges a református oktatási rendszer szervezett és tervszerű továbbépítése – így hangzott első tézisünk. A formális oktatás intézményhálózatának bővítésénél fontos területnek tartottuk az óvodák gyarapítását, a kistérségi intézményrendszer kiépítését, valamint a szakképzés országos szervezését. A nem formális oktatás területén szintén csak egy országos hatáskörű felnőttképzési intézmény képes integrálni a szunnyadó erőket. Az informális oktatás megteremtése pedig már régóta halogatott feladat.

Szükséges az intézményfenntartók vezetői kompetenciájának megerősítése

Sajnálatos tény, de a *„fenntartó"* fogalom református közoktatásunkban a köztudatban a legtöbb esetben nem a fenntartó egyházközséget, egyházmegyét, egyházkerületet jelenti, hanem a vezető egyházi testület lelkészi elnökét. Talán ilyen körülmények között a fenntartói döntések megszületésének mechanizmusa szakmailag megkérdőjelezhető. Az alapítás extatikus állapotában talán még bocsánatos helyzet tovább már nem tartható fenn. Szükségesnek látszik a fenntartó iskolaügyi (oktatásügyi) szakértője személyének meghatározása mellett a szükséges szakmai kompetenciák rögzítése is. [Az *„iskolaügyi szakértő"* kifejezést a Rkt. 68. § már alkalmazza az igazgatótanácsi tagsággal összefüggésben.]

Kívánatosnak tartjuk, hogy az oktatásügyi szakértő az adott intézménytípusnak megfelelő szakirányú pedagógiai szakképesítéssel és közoktatási vezetői szakvizsgával rendelkezzen. Ez utóbbi szakmai képesítés megszerzésére a Zsinati Iskolaügyi Osztály és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem együttműködése keretében már lehetőség nyílik, mely során a hallgatók az oktatás vezetéselméleti, tanügyi és munkajogi, valamint gazdasági ismeretei között külön foglalkozhatnak az egyházi oktatás sajátos kérdéseivel.

Szükséges azonban azt is szabályozni, hogy a fenntartó oktatásügyi szakértője nem lehet a Presbitérium vagy a közgyűlés elnöke, vagy annak közeli hozzátartozója. Szintén újra kell gondolni azt, hogy a fenntartók a szakszerű fenntartói működésüknek eleget tudnak-e tenni az e tevékenység anyagi fedezetének hiánya miatt. Biztosítani s szabályozni kell a fenntartói igazgatási munka költségfedezetét. [Folytatjuk]

A Zsinat Katechetikai Bizottságának jelentése 1997-2002

P. Tóthné Szakács Zita

A jelenlegi Zsinat, amikor megalkotta bizottságait – mivel az előtte lévő ciklusban számos református általános és középiskolát sikerült újraindítani a politikai változások után, sőt létrehozták a *KGRE*-t – a Zsinatnak egy *Iskolaügyi Bizottsága* is alakult. Valószínűleg a szándék nem az volt, hogy a *Katechetikai Bizottság*ot megszüntessék vagy felszámolják, hanem remélték, hogy a hittanoktatás ügyét a Zsinat Iskolaügyi Bizottsága az akkor már *Molnár* Miklós igazgatásával működő *Református Köznevelési és Közoktatási Intézet*tel (mai nevén *Református Pedagógiai Intézet*) a Zsinat *Iskolaügyi Osztály*ával együtt felelősen tudja vállalni.

Egy esztendő elteltével kiderült, hogy előbb említettek csupán a református intézményekben folyó hitoktatás szervezésével, irányításával tudnak foglalkozni, de nem tudják sem vállalni, sem ellátni a gyülekezetekben folyó hitoktatás szervezését, szakmai tanácsolását, irányítását. Ezért a Zsinat következő ülésén pótolta e hiányosságot, s az előző Zsinatokhoz igazodva visszaállította a Katechetikai Bizottságot. Ettől kezdődött újra e bizottságban az érdemi munka, az éves továbbképzők szervezése, az egyházkerületi és egyházmegyei katechetikai előadók segítségével országosan a hitoktatás helyzetének felmérése és irányítása.

Több egyházmegyében megalakultak a katechetikai műhelyek, ahol a lelkipásztorok és a gyülekezeti hitoktatásban tevékenykedő nem főállású vagy önkéntes hitoktatók munkáját segítették.

Az RPI akkori igazgatója, Molnár Miklós javaslatára – aki hűségesen látta el a Zsinati Katechetikai Bizottság által felkért feladatait is, mint a bizottság titkára – a nyári *balatonszárszói* konferenciára meghívta az RPI nevében a református közintézményekben főállásban tanító pedagógusokat is, számukra ezzel biztosítva az évi kötelező egy továbbképzési alkalmat. Jó alkalmak voltak ezek, mert a lelkipásztoraink, akik az egyházmegyék katechetikai előadói pedagógiai ismeretekkel gazdagodhattak, a pedagógusok pedig bibliaismereti és bibliai háttértudományok előadásaiból szaporíthatták tudásukat. Jók voltak ezek az alkalmak arra is, hogy egymást emberi közelségből megismerhettük, bibliaköreinkben és imaközösségeinkben egymás hite által épülhettünk. Egészen világossá vált, hogy teljesen más jellegű oktatás-nevelés folyik egy református iskolában, mint egy önkormányzati vagy más felekezet által fenntartott intézményben, vagy a gyülekezetben szervezett alkalmakon (rendszeresség, követelményrendszer különbözősége).

Nyolc év hittanoktatása után készítettünk egy *berekfürdői* konferencián az egyházmegyei katechetikai előadók felmérései és az egyházközségek által kitöltött, az egyházmegyék által összesített adattári jelentések segítségével egy felmérést arról, hogy nyolc év elteltével van-e mérhető, látható eredménye e munkának.

Azzal kellett szembesülnünk, hogy a konfirmációi fogadalmat tettek száma nem nőtt. Ennek két oka lehet:

a) a demográfiai hullám miatt kevesebb gyermek született,

b) azok a gyermekek, akik egy református intézményben tanulnak, de szülői háttérrel mégsem rendelkeztek, nem érezték fontosnak, hogy hitükről Isten és a gyülekezet színe előtt vallást tegyenek.

Megállapítható e felmérés kapcsán, hogy ahol a gyülekezetekben folyt a hitoktatás, nem csappant meg oly mértékben a keresztelések számarányához képest a konfirmáltak száma.

Egy másik országos áttekintés kapcsán azzal kellett szembesülnünk, hogy a hitoktatásban résztvevő gyermekek szüleinek mindössze 50%-a jár több-kevesebb rendszerességgel templomba. Ennek aránya is magasan jobb a gyülekezeti hitoktatásban.

Egy harmadik felmérés azt szolgálta, hogy a hitoktatásban résztvevő gyermekek közül kik járnak rendszeresen gyermek-istentiszteletre. Az derült ki, hogy nagyon sokan úgy gondolják, hogy a hitoktatással kapcsolatos kötelezettségeket az iskolában letudták, s nincs szükség gyülekezeti alkalmakon való részvételre. Ez erősen összefügg az előbbi ponttal, mert ahol a gyermekeknél nincs meg a családi háttér és a szülői példamutatás, ott hitoktatásban részesül ugyan a gyermek, de keresztyén nevelésben nem. Büszkék lehetünk tehát arra, hogy milyen sok református iskolánk van, de csupán remélhetjük egyelőre, hogy hatásuk a gyülekezeteink megújulásában érezhető lesz. (Sok iskola kezdeti gyermekbetegségei a gyülekezeteken belül még megosztottságot is okoztak, ami semmiképp nem nevezhető építőnek.)

Vannak lelkipásztorok, akik felismerték, hogy nem elég elindítani egy iskolát, ott rendszeresen biztosítani a hitoktatást, hanem a szülőket is be kell vonni a számukra ismeretlen vagy alig ismert gyülekezeti életbe. Ahol ez

csupán arra korlátozódott, hogy az iskolás gyermekek néha „műsort adtak" a gyülekezetben, ott megfigyelhető, hogy a szülők érdeklődése eleinte kimagasló, de később érdektelenségbe torkollott. (Volt olyan gyülekezet, ahol az Anyák Napi műsorban szereplő gyermekek közül nem egy – a hitoktató által előre elkészített egy szál virágot – nem tudta átadni az édesanyjának, hanem egy néni kezébe nyomta, mert sem az édesanyja, sem nagymamái közül egyik sem volt jelen.) Ezeken a helyeken megfigyelhető, hogy serdülőkorukban, az iskola végével nagyon nagy számban tűnnek el e gyermekek, hiszen az iskola által elvárt-előírt (kötelező?) részvétel megszűnik, s e szabadságban szabad akaratukból nem a gyülekezeti ifjúsági közösséget választják. Ellenpéldaként meg kell említeni azokat a gyülekezeteket (*Kaposvár, Debrecen-Nagyerdő, Siklós, Sopron, Tata, Mór* stb.), ahol a lelkipásztorok felismerték azt a tényt, hogy olyan szülői, sőt nagyszülői generáció van, akik már nem részesültek hitoktatásban, emiatt a vasárnapi református istentiszteleten nem találják helyüket, nem értik liturgiáját, nyelvezetét, ezért számukra külön, bibliai ismereteiknek megfelelő szintű alkalmakat szerveztek, s a szülők tanításával kezdtek foglalkozni. (Hiszen lehet valaki talán többdiplomás is, de „tejnek italával" kell őt is először táplálni.) Ezeken a helyeken megfigyelhető a gyülekezeti élet megélénkülése, gyermekek, szülők részvétele.

A *Közoktatási Törvény*hez kapcsolódóan szükség volt egy hittanoktatási kerettanterv megalkotására, pedagógiai program kidolgozására, amelyet az RPI munkatársai Molnár Miklós irányítása alatt kidolgoztak, s a 2000 májusi Zsinat elfogadta azzal, hogy 2001 szeptemberétől kezdődően az első, az ötödik és a kilencedik osztályoktól felmenő rendszerben kerül bevezetésre. Ehhez kapcsolódóan el kellett készíteni a helyi tanterveket és tanmeneteket, ami nem kevés munkájába került ezeknek a lelkipásztoroknak, egyházmegyei katechetikai előadóknak. Ezeket a helyi tanterveket a katechetikai előadók nemcsak elkészíteni segítették, hanem összegyűjtötték, véleményezték az esperesi hivatalok számára. Nagyon hasznosnak ítéltük ezt a kerettantervet, ezért is támogatta a Zsinat Katechetikai Bizottsága ennek megszavazását. Tartalmaz egy törzsanyagot követelményrendszerében, melynek segítségével egységesebb felvételi és vizsgáztatási kérdések és rendszerek dolgozhatók ki. Egymásra épülő anyagaival a mai Magyarországon munkahelyük érdekében gyakran lakóhelyet változtató családok gyermekei számára lehetővé teszi, hogy nagyobb ismeretkiesés nélkül folytathassák hittanból is tanulmányaikat. A tanári kézikönyvek jól segítik a hitoktatók készülését, a gyermekek számára készült hittankönyvek inkább a református iskolában használhatók. A gyülekezeti hitoktatásban és az önkormányzati, illetve más felekezet által fenntartott iskolákban ezeknek a könyveknek a használatát nehezebb bevezetni, éppen ezért a Zsinat határozata értelmében a kerettanterv törzsanyaga a követelmény, s aki azt más tankönyvek használatával is teljesíteni tudja, megteheti.

A hitoktatás rendszerében nem állt be változás: a gyülekezetekben folyó hitoktatást a lelkipásztorok, illetve a gyülekezet által alkalmazott hitoktatók a lelkipásztor felügyelete mellett végzik, az egyházmegyékben folyó hitoktatást a katechetikai előadó irányítja és felügyeli, ezt a munkát a kerületi előadók fogják össze. A Zsinat Katechetikai Bizottsága a törvényalkotásban véleményezésével vállal szerepet és átfogóan az országosan folyó hitoktatásért felelős. Emellett a Zsinat Iskolaügyi Osztály a Zsinati Iskolaügyi Bizottság irányítása és felügyelete mellett a református egyházi fenntartású intézményekben szervezi a hitoktatást is. Az RPI szaktanácsadást végez és munkájával első renden a református intézményrendszer munkáját segíti.

Az elmúlt évek tapasztalata azt mutatja, nagyon elcsúszott a hangsúly a református fenntartású intézményrendszer felé, s néha az az érzésem támadt, mintha a MRE 1200 gyülekezetében folyó katechetikai munka nem lenne fontos, vagy elhanyagolható kisebbséget jelenteni. (Ennek jele, hogy az elmúlt év őszi zsinati ülésén újra szóvá kellett tenni, hogy a zsinati szakbizottságok felsorolásánál a Jogi Osztály gépelője ismét kifelejtette a Zsinati Katechetikai Bizottságot.)

Irányelvek javaslata a további munkához:

1. Ahol még nincs, egyházmegyei katechetikai műhelyek megalakításának szorgalmazása.

2. Ahol már működik, munkájuk további segítése (jobb és eredményesebb munkát végeznek, mint az RPI regionális továbbképzése, jobban figyelembe veszik a helyi viszonyokat, a szükséges témával foglalkoznak, ismertek számukra a közlekedési nehézségek stb.).

3. Válasszuk szét e munkaterületet egy katechetikai bizottság és egy vallásoktatási bizottság munkájára. (Előbbi a gyülekezetekben folyó hittanoktatásért, utóbbi a református vagy más felekezet által fenntartott egyházi iskolákban folyó hittanoktatásért legyen felelős.)

4. A készülőben lévő katechetikai törvény alkotásánál vegyék figyelembe, hogy *Dunántúl* és *Tiszáninnen* sok az összevont csoport. (Ne lehetetlenítsük el az itt folyó hittanoktatást csupán a törvényeskedéssel! A gyüleke-

zetekben végzett hitoktatói szolgálat nem elhanyagolhatóbb szolgálati terület, a lelkipásztorok olyan kicsi gyülekezetekben is hűséggel végzik ezt a munkát, ahol fizetett hitoktató az anyagi nehézségek miatt szóba sem jöhet, olyan helyeken is, ahol az összevont csoportokkal való foglalkozást egy pedagógus nem is vállalná. Az elején felsorolt „eredményességi mutatók" alátámasztják érvelésemet, hogy gyülekezeti hitoktatást végzők a hitre nevelés és a gyülekezetekbe való beépülés szempontjából számarányában nem, de százalékos kimutatásban többet tettek egész egyházunk megújulásáért a gyülekezetek éledésén keresztül.)

Köszönöm, hogy az elmúlt zsinati ciklusban e munkában tevékenykedhettem, a következő Zsinati Katechetikai Bizottság munkájára Isten áldását kérem.

Beszámoló a Zsinat Ének- és Zeneügyi Bizottságának munkájáról

Szabó Gábor

Mivel az utóbbi időben a Zsinat elé kerültek zenei kérdések, talán elég, ha röviden a témaköröket és a munkához szükséges körülményeket említem fel.

1998. év elejétől vettem át *Kádár* Ferenc testvéremtől az elnöki tisztet. Ez idő óta évi két-három ülést tartottunk. A *Zsinati Bizottság* igyekezett a teljes magyarországi és – magyar – egyházzenei mozgást folyamatosan átlátni. A Zsinati Bizottság tagjai, mint a *DC Himnológiai és Egyházzenei Szekció* tagjai, valamint a *ReZeM* munkájával együttesen igyekeztek a szükséges egyházzenei álláspontok kialakításához, közös véleményalkotáshoz, az egyházzenei működéshez és döntésekhez kialakítani a véleményt.

Elnöki feladatomnak tekintettem a több részre szakadt, egyházzenével foglalkozó testvéreket, egy közös platformra hozni. A munkában résztvevők száma mintegy 50 fő volt. Ezekben a munkákban, feladatokban a Zsinat Ének- és *Zeneügyi Bizottságá*nak tagjai meghatározó szerepet töltöttek be.

Foglalkoztunk az elmúlt években az 50 éve megjelent, 1948-as gyülekezeti *Énekeskönyvünk* fél évszázados értékelésével. Felvázoltuk Énekeskönyvünk revíziójának alapkérdéseit. Többéves szívós munkával átnéztük azokat a református és protestáns énekeskönyveket, melyek *Közép-Kelet Európá*ban forgalomban voltak, vagy vannak, ezekkel összemérve Énekeskönyvünket. Szükségesnek láttuk jelen Énekeskönyvünk anyagának nagy részben való megtartását, ám hibától mentesen, ahol szükséges, lábjegyzetekkel megjelentetni.

Ez év őszére a magyar *Református Ének-zeneügyi Konferenciá*t készítjük elő, mely *Pápá*n lesz. Az a reménységünk, hogy ez alkalomra megjelenik a *Csomasz Tóth Kálmán-emlékkönyv*.

Munkánk másik nagy területe a kántorképzés nagy kérdése. Ez a munka egyrészt a református főiskolákon, másrészt a nyári kántorképzőben folyik. Ennek sokféle, egymással összefüggő kérdése van, ám a lehetőségek másak. Kérdés a kántori oklevél azonossága. A Bizottság adóssága, hogy a mai napig nem tudta elkészíteni és beterjeszteni a kántor-törvény tervezetét. Ugyancsak adós a zeneileg minősített helyek felmérésével.

Zenei adósságaink törlesztésképpen a Bizottság szükségesnek látja az 1562-es teljes *Genfi Zsoltároskönyv* hibátlan megjelentetését, *Szenci Molnár* Albert szövegével. A munkák már előre haladott állapotban vannak Cl. *Goudimel 150 Genfi Zsoltár*ának négyszólamú anyaga ugyancsak nyomdakész állapotban van. A Zsoltárok helyes éneklésmódjáról L. *Bourgeois* könyve lefordítás alatt van, reméljük ezzel is elkészülünk rövidesen.

A sokirányú egyházzenei szakmai munka (orgonák, énekkarok, óvodai, általános iskolai, középiskolai) énektanítási alapanyagok (tantervek, tankönyvek, tanmenetek) elkészítése, vagy azoknak szakértése szükségessé tette, egy ezekben a munkálatokban (lehetőleg főállású) munkatárs országos feladatú megbízását, mint egyházzenei előadó (igazgató). Zsinatunk erre a munkára a ciklus végéig *Bódiss* Tamás fóti kántort bízta meg.

Hiszem, hogy az Egyházzenei Bizottság lehetőségeihez mérten végezte el munkáját.

Angoltanárok szakmai tanácskozása

Dr. Kőműveszné Nagy Katalin Kornélia

2002. november 29-én tizennégy református iskola 21 angoltanára hallgatott a hívó szóra, jött el és vett részt a tanácskozáson, ahol az első és harmadik napirendi pont a karácsonyi ünnepkörrel foglalkozott, míg a középső témája egy újszerű munkaközösség megalakulása, célkitűzéseinek kijelölése és működésének felvázolása volt.

Mint mindig, most is angol nyelvű áhítattal kezdődött a napi munka. Coralyn *T. Medyesy* a tőle megszokott igényességgel, mintaszerűen, szépmívű beszédstílusával pillanatok alatt ünnepélyes hangulatot varázsolt az abonyi utcai épület ódon falai közé. Az áhítatot követően Coralynnal élvezetes volt a karácsonyi dalokat énekelni - tanulni, szókincset bővíteni és speciális ételek receptjeit tanulmányozni.

A program szerinti második előadónk *Ábrahám* Károlyné nyelvoktatási szakértő volt. Percek alatt diákká változott mind a huszonegy résztvevő és párokban, csoportokban, frontális munka keretében, vagy egyénenként érdekes feladatok sorozatát végeztük el, és mindannyian élvezettel tettük ezt! A téma a bibliai történet, Jézus születése volt. Összekevert képek kerültek a helyükre, szóban megindokoltuk a választást; egy bekezdésekre szedett bibliai szöveget (Lukács 1: 1-80) kellett sorrendbe szerkeszteni, majd felolvasni; felolvasott történet szereplőit, helyszíneket megfigyelni, leírni, a többiekkel megvitatni. A „tanárnőnk" a gyakorlatban, velünk végeztetve a feladatokat mutatta be, hogyan lehet mind a négy alapkészséget fejleszteni, szókincset bővíteni, nyelvi funkciókat és grammatikát gyakorolni bibliai témájú szövegek, képek, filmek felhasználásával.

Ezeknek az anyagoknak a használói nem „térítení" akarnak (bár az sem lenne bűn), hanem művelni, tanítani és olyan ismeretanyagot átadni, amely az elmúlt 1-2 generáció életéből kimaradt és az általános műveltségnek mindenképpen része kellene, hogy legyen. Ennek a hiányosságnak a felismerése késztette a jelenlevő tanárokat arra, hogy megszülessen a közösen munkálkodás gondolata. Mindannyian egyházi iskolában tanítunk, ismerjük a Biblia szellemét, örökérvényű igéit és tanításait. A Könyvek könyve mellett igen sok keresztény szellemiségű irodalmi, képzőművészeti, zenei és filmalkotás gazdag tárházából válogathatunk, amikor a forgalomban lévő – pazar kiállítású és méregdrága – külföldi nyelvkönyvek szókincsét és témáit akarjuk kiegészíteni és a fenti hiányosságot pótolni. Ez a válogatás könnyebb és hatékonyabb, ha összefogva, team-et alakítva látunk munkához hozzáértő szakember irányításával. Ebben egyetértve a tanácskozáson a jelenlévő nyelvtanárok részvételével megalakult az országos angol nyelvű munkaközösség, melynek elsődleges célja egymás szakmai segítése, tapasztalatcsere (verseny-, nyelvvizsga-, felvételi-, érettségi tapasztalatai, valamint a gyengébb képességű diákok felzárkóztatásának módjaival kapcsolatos tapasztalatok és megoldási javaslatok). Hosszú távú és folyamatos célja a keresztény szellemiségű kiegészítő anyagok összegyűjtése és megszerkesztése. A majdani szerkesztőmunkára Ábrahám Károlynét kértük fel, aki régóta foglalkozik ezzel a témával. *Egey* Emesével közösen írt nyelvkönyve a *Learn from me* 2001-ben jelent meg.

Ez a könyv megismerteti használóit az egyházi építészet és művészet szépsége mellett az egyházi élet szokásaival, ünnepeivel, valamint a szeretetszolgálat különböző válfajaival, amelyek a mai élet gondjaival küszködőkön igyekeznek segíteni.

A könyvet olyan középhaladó és haladó szintű nyelvtanulóknak ajánlatos használniuk akár iskolai órán, akár egyénileg (mi kipróbáltuk mindkettőt a tanítványaimmal és nagyon élvezetes volt) akiket érdekel, milyen értékeket tartanak fontosnak, hogyan gondolkodnak másokról az emberek, hogyan működnek egyházon belül vagy kívül azok, akik magukat keresztségnek vallják. Ennek a könyvnek a szándéka, tartalma, módszere, használhatósága irányadó a most megalakult munkaközösség számára a vállalt gyűjtőmunkát tekintve. A munkafolyamat része lesz az a 30 órás továbbképzés is, amit Mezőtúron 2003. augusztus 21-25-éig tartunk. Témája: *Keresztény szemléletű, egyházi jellegű kiegészítő anyagok használata angolórán*. Várunk minden érdeklődő kollégát, aki szívesen csatlakozna hozzánk. De kanyarodjunk vissza a „mini konferenciánkhoz".

Harmadik előadónk a *Mc Millan Kiadó* munkatársa, *Lőrincz* Tamás volt. Sok-sok, angolórákon jól használható, játékos, karácsonnyal kapcsolatos feladatot hozott, ötletet adott és kedves ajándékcsomaggal lepett meg bennünket.

Rendezvényünknek a *Református Pedagógiai Intézet* adott helyet és példásan készítette elő minden technikai eszközt.

Pályázat

Tisztelt Címzett!

Ezúton szeretném tájékoztatni arról, hogy az Európai Bizottság Magyarországi Delegációja pályázatot hirdetett az EU-bővítéssel kapcsolatos kommunikációs stratégiák támogatására.

A Bizottság a bővítéssel kapcsolatos új Kommunikációs Stratégiáját 2000. május 10-én indította el.

A kommunikációs stratégiának **három fő célja** van:

- az Európai Unióval kapcsolatos általános ismeretek bővítése a lakosság körében;
- a csatlakozás jelentőségének tudatosítása a társadalom számára;
- a tagságra való felkészülés és a csatlakozási tárgyalások előrehaladása közötti kapcsolat érzékeltetése.

A hangsúlyt objektív információk nyújtására helyezik, a Bizottság el akarja kerülni olyan üzenetek közvetítését, amelyek tévesen „propagandaként" értelmezhetőek.

Jelen pályázati felhívás keretében **a következő területeken** van lehetőség tevékenységek támogatására:

1) Audiovizuális támogatás
2) Ifjúsági információs tevékenység
3) Konvent Európa jövőjéről és népszavazás a csatlakozásról
4) EU-támogatás újságírók részére
5) Kulturális programok, események támogatása.

Az egyes területeken **a következő tevékenységek támogathatók:**

1) **Audiovizuális támogatások:** audiovizuális anyagok készítése és sugárzása. Elsősorban televíziós és rádiós anyagokra kell gondolni, melyeknek az EU-val kapcsolatos üzenete van, széles közönségnek szólnak, főműsoridőben.

2) **Ifjúsági információs tevékenység:** európai uniós témájú projektek támogathatók, melyeknek az a célja, hogy közelebb hozzák Európát a fiatalokhoz. A projektek a következőket tartalmazhatják: iskolák közötti vetélkedők, iskolai rendezvények szervezése; az EU-val kapcsolatos könyvtárak bővítése.

3) **Konvent Európa jövőjéről és népszavazás a csatlakozásról:** olyan projektek támogathatók, melyek az Európa jövőjéről szóló vitát vagy a népszavazás előkészületeit közvetítik szélesebb közönség számára, különösen vándorló kiállítások, helyi rádiós és televíziós műsorok, road show-k, honlapok szerkesztése által.

4) **EU-támogatás újságírók részére:** olyan projekteket támogatnak, melyek az újságírók professzionalizmusát növelik, illetve a szakma európai uniós ismereteit bővítik, újságíró iskolákban kurzusok tartásán keresztül.

5) **Kulturális programok, események támogatása:** az előadóművészetek területéről támogathatók projektek, ha az előadás szorosan kapcsolódik valamely EU-val kapcsolatos rendezvényhez.

Valamennyi támogatható tevékenységnek tartalmaznia kell a következő elemeket:

- események, rendezvények szervezése
- információs anyagok előállítása.

Pályázni jogosultak: magyarországi székhelyű non-profit szervezetek (non-profit intézmény, alapítvány, közalapítvány, civil szervezet stb.), profitorientált szervezetek vagy non-profit és profitorientált szervezetek egymással partnerségben. A szervezeteknek a **következő területeken** kell tevékenykedniük: média, nők és nők csoportjai, kisebbségek, mezőgazdasági termelők, idősek, ifjúság, kultúra, az EU-val kapcsolatos információk terjesztése, iskolák.

A tevékenységeknek Magyarországon vagy a következő szomszédos országokban kell megvalósulniuk: Szlovákia, Románia, Szlovénia, Ausztria. A projektek a Magyarországgal közös országhatárokon keresztül is szerveződhetnek, ha a fő partner székhelye Magyarországon van.

A pályázati alap teljes költségvetése 205.000 euro. Ebből 45.000 euro áll rendelkezésre az 1., 40.000 euro a 2., 35.000 euro a 3., 50.000 euro a 4., és 35.000 euro az 5. terület támogatására. A projektenként **elnyerhető összeg** minimum 5.000, maximum 20.000 euro. A támogatás maximuma non-profit szervezet esetében az elszámolható költségek 90 %-a, profitorientált szervezet esetében pedig 50 %-a.

Három pályázati forduló van hátra, **a pályázatok beérkezési határideje:** 2003. január 15., 2003. március 15., illetve 2003. május 15.

A pályázattal kapcsolatos további információkat, valamint a pályázati dokumentumokat a **www.eudelegation.hu** honlapon találhatja meg.

A pályázáshoz, jövőbeni munkájához sok sikert kívánok!

Üdvözlettel:

Alexa Noémi
főosztályvezető-helyettes

Budapest, 2002, november 8.

E számunk szerzői:

Baranyai Norbert	tanár, Debreceni Református Kollégium
Drescher Gézáné	óvodapedagógus, Karácsony Sándor Rózsatéri Református Óvoda
Dr. habil. Imre József	főosztályvezető-helyettes, Oktatási Minisztérium
Kovács Lajos	igazgató, Kolozsvári Református Pedagógiai Intézet
Dr. Kőművesné Nagy Katalin Kornélia	tanár, Szegedi Kis István Református Gimnázium és Szakközépiskola, Mezőtúr
Papp Kornél	osztályvezető, Zsinati Iroda
Papp Vilmos	lelkipásztor, Budapest-Kőbányai Református Egyházközség
Pótor László	lelkipásztor, Tokaj
Dr. Rókusfalvy Pál	egyetemi tanár, Budapest
Szabó Gábor	esperes, Kecskemét, a Zsinat Ének- és Zeneügyi Bizottságának elnöke
Szabó Sándor	igazgató, Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium, Csurgó
Szarka Gáborné	óvodapedagógus, Gólya Református Óvoda, Jászberény
P. Tóthné Szakács Zita	lelkész, Mór, a Zsinat Katechetikai Bizottságának elnöke

E számunkat Giotto freskói díszítik, a padovai Capella dell'Arenából. (14. század eleje)

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)
Felelős kiadó: *Papp Kornél és Pavletitsné Egressy Mária*
Felelős szerkesztők: *Kulin Ágnes* és *Nagy Villő*
Szerkesztőségi titkár: *Junek Tímea*

1146 Budapest, Abonyi u. 21.
Postacím:
1440 Budapest 70., Pf: 5.
Tel./Fax: 06-1-351-9842
E-mail: refpedi@hu.inter.net
suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:
smArt DesignStudio
www.sm-art.hu
Tel.: 06-87-571013
E-mail: info@sm-art.hu

Nyomdai munkák: Alfaprint
ISSN: 1585-7565
Megrendelni a 2003. év számait a kiadó címén lehet.
Megjelenik évente kilenc alkalommal Stichting Hulp Oost-Europa és az Oktatási Minisztérium támogatásával.
Észrevételeiket szeretettel várjuk!

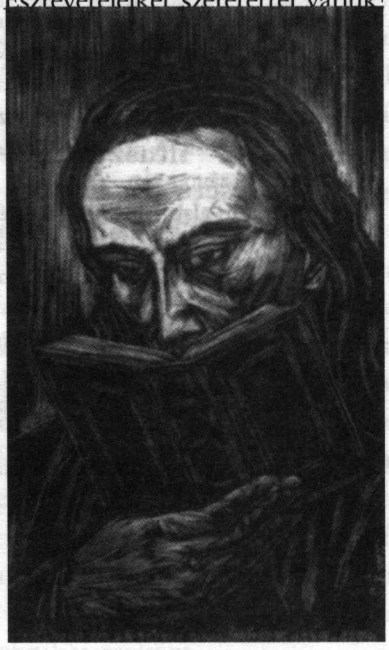

MEGRENDELÉS

A **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap
_____ példányban megrendeljük. (a 9 szám előfizetési díja 900 Ft)

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____

_____
cégszerű aláírás